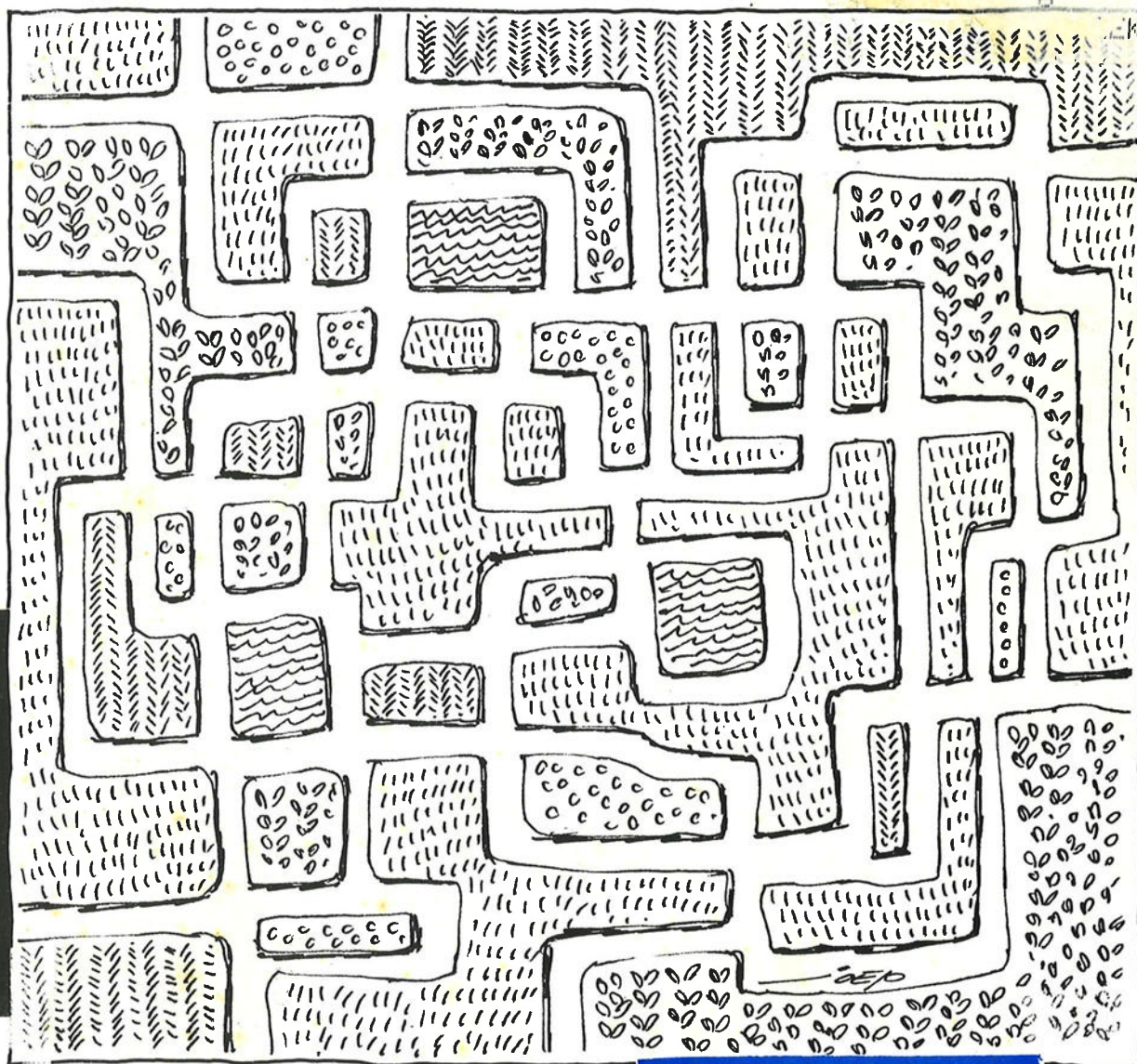

1991-64

GROESBEEKS
milieu
journaal

THEMA
RUILVERKAVELING

kennismakingsprijs f 3,-

INHOUD

VOORWOORD van de redactie.....p.	1
BOEREN: VROEGER EN NU door Henny Brinkhof.....	2
DE WERELD VAN STILTE (6) door Stefan Lucius.....	9
RUILVERKAVELING: DE PLANNEN door Johan Thissen.....	12
WIE KENT GROESBEEK.....	19
FOTO.....	20
RUILVERKAVELING: REAKTIES door Ferdinand ter Schure.....	22
INTERVIEW.....	27
DE GRENS 1992 door H. Hendrickx en H. Derckx.....	29
FIETS.....	32
WEET JE WEETJE.....	33

GROESBEEKS
MILIEUJOURNAAL

verschijnt
driemaandelijks
kosten: minimaal f
17,50
per jaar. Opgave bij
het
sekretariaat.

REDAKTIE
Henny Brinkhof

MEDEWERKERS
Jeske de Bekker
H. Derckx
Hans Hendricks
Stefan Lucius
Ferdinand ter Schure
Johan Thissen

SECRETARIAAT W.M.G.:
postbus 26
6560 AA Groesbeek
tel. 08891- 75845
gironr. 52.75.384
banknr. 11.74.19.257
(RABO)

TEKENING OMSLAG door Joep de Bekker

VERSCHIJNINGSDATUM: mei 1991.

Ruilverkaveling is voor biologen en natuurliefhebbers een woord dat schrikbeelden oproept. Schrikbeelden van bulldozers die niets of niemand ontziend alles op hun kop zetten. Die het landschap het landschap volkomen glad egaliseren, hagen weghalen, ontwateringskanalen graven, beken normaliseren, zoals het rechttrekken van een normaal kronkelende rivier genoemd wordt: kortom alle variatie die in de loop van eeuwen ontstaan is teniet doen, met als resultaat een groen, strak biljartlaken: een moderne, hoogproductieve weiland of akker. Het gevolg van die ijver was desastreus. Nederland werd in enkele tientallen jaren onherkenbaar veranderd. Waar eens bijna overal mooie natuurgebieden lagen, was een eenheidslandschap teruggekomen, waar slechts enkele organismen gewenst waren en het konden uithouden: vee en landbouwgewas. De eens zo gevarieerde natuur was overwonnen: verdwenen of teruggedrongen in enkele reservaten, waar het zelfs niet veilig was voor invloeden van buitenaf.

Het is geen wonder dat natuurliefhebbers schrikken van het woord ruilverkaveling.

Maar tegenwoordig is het anders. Niets gaat zo maar op de schop. Bij de herinrichting van het landschap heeft bij een ruilverkaveling ook de natuur een vinger in de pap gekregen. Tenminste daar lijkt het op.

Nu heeft men in 1980 besloten ook in Groesbeek te gaan ruilverkavelen, teneinde de effectiviteit van de landbouw te verhogen. Er is een landinrichtingscommissie ingesteld, na veel praten, wikken en wegen in december 1990 met een zgn voorontwerp-plan naar buiten kwamen.

Dit milieujournaal staat in het teken van dit plan. Johan Thissen, een van de commissieleden namens de natuurbescherming zet uiteen hoe het plan tot stand gekomen is en hoe het eruit zien. Daarbij wordt vooral gekeken naar wat er voor de natuur is gedaan. Ferdinand ter Schure geeft een reactie op het plan van de natuurbescherming. Henny Brinkhof schetst de ontwikkeling van de Groesbeekse landbouw en laat zien hoe het komt dat de boer van natuurverrijker, natuurvernier is geworden. Hij zet vraagtekens bij de ontwikkeling van landbouw en natuurbescherming.

Ruilverkaveling Groesbeek, zal de natuur erop vooruit gaan of weer achteruit? Lees en oordeel zelf.

Naast artikelen over de ruilverkaveling zijn er ook andere lezenswaardige stukken: over de mogelijke effecten van de in 1992 open grenzen, waardoor we in Groesbeek geen uithoek maar een centrum dreigen te worden met grote gevolgen voor de verkeersarme groene grensgebieden. Een interview en kennismaking met twee jonge natuurliefhebbers, die de natuur in en rond Groesbeek afstruinen en daarbij leuke waarnemingen doen. Zij zullen hiervan in de komende milieujournaals verslag doen. Voorts zijn er nog de vaste rubrieken zoals De wereld van stilte, die dit keer de kraakbeenvissen behandelt, foto en weet jweetje, die over het krijgen van jonge dieren en hun opvoeding gaat.

Tot slot, Paul Thissen heeft na vele jaren de redactie verlaten. Het krijgen van werk in Assen is niet te combineren met redaktielid van het Groesbeeks Milieujournaal. Dit betekent niet dat u geen artikelen van zijn naam in dit blad meer zult kunnen lezen. Hij blijft actief. We danken hem voor het vele werk dat hij in de redactie verricht heeft en wensen hem veel voldoening en geluk toe met zijn nieuwe baan.

De redactie

Boeren van natuurverrijker tot natuurverarmer

De boeren zitten als het gaat om natuur en milieu al een tijd in het verdomhoekje. Zij zorgen in ernstige mate door ammoniakuitstoot voor de verzuring van de regen. De bestrijdingsmiddelen die ze gebruiken, dreigen in het drinkwater terecht te komen. Grondwater en oppervlaktewater worden verziekt door de overbemesting. Dieren worden onder dieronwaardige omstandigheden opgefokt, het boerenlandschap is saai en eenvormig geworden. Het zijn woestijnen geworden, waar weinig leven het nog kan uithouden.

Honderd jaar geleden was de situatie nog ongeveer omgekeerd. Ook toen maakten de boeren het landschap, maar dat was meestal een gevarieerd landschap, waar plaats was voor talrijke levende wezens. Slechts plaatselijk vond ontwrichting van de natuur plaats. Wat is er gebeurd in de landbouw wat een dergelijke omwenteling veroorzaakte.

We zullen aan de hand van de Groesbeekse situatie proberen te doorgronden wat er gebeurd is. Mogelijk zijn er dan ook aanknopingspunten te vinden voor oplossingen.

De potstallandbouw

Tot aan het begin van deze eeuw zag Groesbeek en zijn landbouw er nog heel anders uit dan tegenwoordig. De boeren hanteerden een hele andere bedrijfsvoering. Die bedrijfsvoering wordt de 'potstallandbouw' genoemd. De boeren hadden een gemengd bedrijf dat in dienst stond van de akkerbouw.

Mest was indertijd een groot probleem. Om op de akkers ieder jaar voldoende opbrengst te kunnen halen, moesten de boeren aan mest proberen te komen. (Kunstmest bestond toen nog niet.) Om dit te bereiken stak men heideplaggen, die men als strooisel in de stallen gebruikt werden. Tussen de Ashorst, Bruuk, Cranenburgse Straat en de Drul lag een groot heidegebied: de gemeenteheide. Op een kaart van 1768 is die nog fraai te zien. Hier werden plaggen gestoken.

Grote delen van het laaggelegen bekken van Groesbeek, met name het deel rond de Leigraaf waren zo nat dat akkerbouw of veeteelt er onmogelijk was. Op die gronden, groeide zelfs geen heide. Er groeiden Elzenbossen. Nadat die gekapt waren, ontstond er een grasland. Die was echter ongeschikt voor begrazing, maar wel goed om in de 'droge' tijd in de zomer gemaaid te worden. Het hooi werd waarschijnlijk in het begin als veevoer gebruikt. Doordat deze gebieden echter nooit bemest werden en wel geoogst, verarmde de bodem en er ontstonden zgn Blauwgraslanden, zeer bloemrijke, schrale graslanden. Het

hooi werd daardoor op den duur zo schraal dat het niet meer voor consumptie geschikt was. De kreeg de functie van strooisel. De Bruuk is er een restant van. Vroeger strekte deze blauwgraslanden zich over een veel groter gebied uit. Langs de Leigraaf en ook langs beken als de Drulse Beek (Foeperpot) en De Groesbeek en andere natte plekken hebben ze gelegen.

De dierlijke mest, die in de potstal vermengd werd met de plaggen en het strooisel leverde een soort kompost op die men gebruikte om de akkers te bemesten. Met de plaggen werd ook de humeuze bovengrond van de hei meege-stoken. In de loop van de eeuwen werden de akkers opgehoogd door de toevoer van de plaggenmest. De zwarte humuslaag werd steeds dikker, wat de bodem nog verder verbeterde. Ze lagen vooral op plaatsens, die niet te droog zijn, maar ook niet te nat. Gronden in het centrum van het dorp, op het Nijerf, langs de Cranenburgse straat, langs de Hoge Horst, op de Plak en de Grafwegen zijn zulke oude akkergronden.

Grote diversiteit aan landschappen

We zien dus drie hoofdlandschappen: de voedselrijke akkers omgeven door weilanden, de voedselarme heide van verschillende ouderdom en de mogelijk nog voedselarmere natte blauwgraslanden. De diversiteit van deze landschappen werd nog verhoogd door de talloze houtwallen, stroken van struiken en bomen, die moesten ver-

hinderen dat het vee op de akkers kon komen. Het hout werd ook nog gebruikt om gereedschappen te maken en om mee te stoken.

Grote diversiteit aan natuur

Deze vier landschapselementen verkeren afhankelijk van de invloed die de boer erop uitoefende in hun ontwikkeling ook allemaal in een ander ontwikkelingsstadium: de akkers zijn te vergelijken met pioniersbegroeiingen, zoals we op braakliggende gronden kunnen zien. Die akkers worden jaarlijks geploegd en gemest; de invloed van de mens is groot, ze zijn arm aan soorten; de opbrengst is hoog.

Weilanden zijn weer een stapje verder in ontwikkeling: de invloed van de mens neemt af; er wordt niet geploegd, wel beweid en gemaaid, nauwelijks bemest. de rijkdom aan soorten is vrij groot.

Heides en Blauwgraslanden staan weer een sportje hoger op de ladder der ontwikkeling. De invloed van de mens is vrij gering (bij de hei vrij hoog, bij de blauwgraslanden vrij laag). De soortenrijkdom is hoog tot zeer hoog. Houtwallen tenslotte lijken al bijna op het eindstadium van ontwikkeling het bos. De invloed van de mens is zeer beperkt. De soortenrijkdom groot.

We zien dus dat niet alleen grote een diversiteit aan landschappen, maar ook een diversiteit aan ontwikkelingsstadia.

Grote diversiteit van beheer

Een belangrijke eigenschap van deze landbouw was dat alle gronden jaar in jaar uit op dezelfde manier beheerd werd. Heide werd altijd om de ca. 10 jaar geplacht; blauwgraslanden werden eenmaal per jaar gemaaid en gehooïd, akkers jaarlijks omgeploegd en bemest. Zelfs binnen die hoofdtypen werd geen enkel perceeltje werd op dezelfde manier behandeld. Dat kon ook niet, want het ene plekje was bijvoorbeeld natter dan het andere en dat betekende iets eerder of juist later plaggen of maaien. Ook de gronden dichtbij huis kregen meer aandacht dan die in een achterafhoekje. Tenslotte werd er

aan goede akkers meer aandacht besteed dan aan de wat mindere. De manier van beheer van ieder plekje bleef echter wel gelijk, soms van generatie op generatie. De plantencoloog Prof. Westhoff heeft deze werkwijze ooit eens als volgt samengevat: de boer deed overal anders, maar steeds hetzelfde. Het "overal anders" leverde een grote variatie in milieu's en dus natuur op, het "steeds hetzelfde" een rust, waardoor een begroeiing zich tot een bepaald nivo ongestoord kan ontwikkelen.

Ouderwetse landschapsverrijker

Gesloten kringloop

De potstallandbouw bestond uit gemengde bedrijven. De boer had vee en verbouwde verschillende produkten. Het bedrijf was nagenoeg zelfvoorzienend. Het vee leverde met strooisel en plaggen mest voor de akkers, die weer voor een deel voor het veevoer zorgde. Een deel van de opbrengst was voor eigen gebruik, de rest ging naar de vaak lokale markt. Zo ontstond er iets wat leek op een gesloten kringloop.

Overgebruik

Toch ging het indertijd ook niet altijd goed. Het Groesbeekse Bos bijvoorbeeld zag er zo'n twee eeuwen geleden niet al te best uit. Door veelvuldige beweiding van varkens, die in het bos hun kostje bij elkaar scharrelden, en de toenemende vraag

KAART VAN DE
HEERLIJKHEID
GROESBEEK IN 1768
MAP OF THE MANOR OF
GROESBEEK IN 1768

LEGENDA - LEGEND

- 1. Bouwland
Arable land
- 2. Weiland
Grass-land
- 3. Bos
Forest
- 4. Heide
Heather

GROESBEEK

naar hout (brandstof) was het bos sterk gedegeneerd. De invloed van de mens en zijn vee was te groot. Hier zien we een verarming optreden. Je zou kunnen zeggen dat er een te grote aanslag op het bos gepleegd werd. In de heidevelden op de Veluwe zien we iets dergelijks, alleen extremer. Daar graasden op veel plaatsen teveel schapen op de heide, waardoor de begroeiing teveel vertrapt werd, er gaten in de begroeiing vielen, van waaruit zand ging stuiven. Dit stuivende zand tastte de gezonde hei aan. De gaten groeiden zo uit tot enorme stuifzandcomplexen, die zeer wel te vergelijken zijn met echte zandwoestijnen.

Het is dus belangrijk dat de intensiteit van de ingrepen (in dit geval begrazing) niet te groot wordt. Anders treedt er degeneratie op en verschuift de ontwikkelingstoestand van het gebied in de richting van het pioniersstadium.

De kentering

Tot in het begin van deze eeuw is deze oude manier van landbouw in gebruik geweest. In 1896 was er in Groesbeek 1 overdekte mestvaalt aanwezig en 80 boerderijen met een mestbewaarplassen onder het vee.

Het leven was indertijd niet makkelijk. De boeren moesten hard zwoegen om aan een dunne boterham te komen.

De kunstmest en de voortschrijdende techniek maakten er een einde aan. Mest was opeens niet meer de beperkende faktor. De schaarste was voorbij.

Eenvormigheid van het landschap

De heide werd overbodig en ging op de schop, blauwgraslanden werden ontwaterd en bemest. De potstallen werden afgebroken. Aangezien melkvee goed in de markt lag, werd het merendeel van die gronden samen met vele akkerlanden omgezet in goed bemeste weilanden, die meestal zowel gehooïd als beweïd werden. Houtwallen waren niet meer nodig. Prikkelraad moest nu de dieren binnen het weiland houden.

Van hogerhand (lees Wageningen) werd de boeren verteld hoe ze hun opbrengst konden maximaliseren. Door intensieve bemesting en goede ontwatering kon het aantal stuks koeien per hektare steeds opgevoerd worden. Grasland moest niet alleen goed bemest worden en voldoende ontwaterd, het moest ook regelmatig geploegd worden, zodat zich een nieuwe, frisse en bovenal hoogproduktieve grasmat kon ontwikkelen. Het gebruik van herbiciden drong "de knoei" verder terug. Zo verdween niet alleen een groot deel van de akkeronkruiden, maar ook vele bloemen uit de weilanden.

Het resultaat was dat de diversiteit in het beheer verdween en de intensiteit van ingrepen juist toenam. De invloed van de mens (en zijn vee) werd steeds groter. Je zou kunnen zeggen dat het grasland degeneerde. Ecologen zeggen zelfs dat de moderne weilanden eigenlijk nauwelijks graslanden genoemd mogen worden. Het zijn akkers -grasakkers- geworden. Ze worden immers te vaak geploegd. Van een grasland is pas sprake wanneer de grasmat zich 10 jaar lang ongestoord kan ontwikkelen. De weilanden lijken vegetatiekundig ook op akkers (pioniersstadium). Ze zijn erg arm aan soorten geworden.

Eenvormigheid van beheer

Door de vooruitgang in de techniek en goedkope brandstof kon het land ook beter dan voorheen geschikt gemaakt worden voor akkerbouw of veeteelt. Grond kon mooi geëgaliseerd, flink bemest, goed ontwaterd en snel en efficiënt geploegd worden. Hierdoor werden alle gronden nagenoeg gelijk. En op al die zelfde gronden kon door het 'Wageningse model' toe te passen een uitmuntende opbrengst gehaald worden.

De werkwijze van de moderne boer wordt door Westhoff gekenschetst als: "Hij doet overal hetzelfde, maar steeds anders".

De bioïndustrie heeft niets meer met de natuur te maken. Hierbij worden grote hoeveelheden dieren in veel te kleine hokken zeer efficiënt opgefokt. Het kost weinig ruimte en nauwelijks grond. Helaas is de keer-

zijde niet minder imposant. Dierenleed en een gigantisch mestoverschot dat lucht en grondwater sterk vervuult. Mest is een probleem geworden dat ons boven het hoofd dreigt te groeien.

Open kringloop

Dat die mest zo problematisch is geworden, komt doordat de landbouw een open systeem is geworden dat op de wereld georiënteerd is. Men produceert voor de wereldmarkt. Men voert krachtvoer in uit Noord- en Zuid-Amerika. Voert hiermee varkens en koeien, waarvan men het vlees en de melk vervolgens exporteert naar buiten, vaak het buitenland. Het afval: de mest blijft hier achter. De boeren hebben het ondanks alle technische vooruitgang niet echt beter gekregen. Zij hoeven misschien niet zo hard meer te zwoegen, machines hebben veel werk overgenomen, maar financieel gaat het niet altijd even goed. Veel boeren zijn opgehouden de laatste 40 jaar. Ze hebben vaak ook geen opvolger.

Groesbeek na de revolutie

De gevolgen van deze ommezwaai van 180 graden waren dramatisch voor natuur en landschap. Het zo eens gevarieerde buitengebied van Groesbeek veranderde sterk. De heide en de bloemrijke blauwgraslanden verdwenen en maakten plaats voor soortenarme weilanden, waar geen tien verschillende plantensoorten meer te vinden zijn. De eens zo diverse natuur is teruggedrongen in kleine reservaten, zoals de Bruuk, waar men tracht nog iets te bewaren van die vroegere rijkdom door het aloude beheer voort te zetten. Met veel moeite wordt geprobeerd de vermestende invloeden van buitenaf tegen te houden, die via het grondwater en via de lucht (zure regen) naar binnen dringt. Zelfs het Groesbeekse Bos dat door het verdwijnen van vee, door de afgenomen sprokkelbehoefte en de laatste jaren door een veranderd bosbeheer dat meer ruimte laat voor natuurlijke ontwikkeling, sterk vooruitgegaan was, wordt sterk aangetast door het fenomeen "zure regen".

Geïsoleerde natuurgebieden

Voor de nog rijke flora en fauna van deze reservaten is het Groesbeekse landbouwgebied een levensbedreigend gebied geworden: een 'groene woestijn'. De kleine oasen, die in deze oprukkende groene woestijn liggen, worden met een nieuw probleem geconfronteerd: het geïsoleerd raken. Het langzaam verdwijnen van de houtwallen heeft hieraan bijgedragen. Niet alleen verdwenen broedplaatsen van talloze vogels en standplaatsen van ruigtekruiden, maar verschillende dieren werden konden niet meer vrij van het ene naar het andere oase trekken. Veel dieren hebben 'paden' nodig waarlangs ze trekken van het ene leefgebied naar het andere. Een pad van struiken of bomen dat beschutting en voedsel biedt, is belangrijk voor die trek. Vleermuizen durven niet eens over grote vlaktes te vliegen, daar een kale vlakte geen echo teruggeeft. Ze kunnen zich dan niet oriënteren. Vleermuizen vliegen dan ook in kale gebieden bij voorkeur langs lijnvormige landschapselementen, zoals de rijen bomen, struiken of rietruigten langs een sloot ed. genoemd worden. Doordat de bewegingsvrijheid van dieren op die manier aan banden gelegd wordt, kunnen ze gebieden die op zich geschikt zijn om te leven niet meer bereiken of kan er geen uitwisseling van individuen van verschillende populaties optreden, wat soms ook nadelig kan zijn.

Ruilverkaveling Groesbeek

Teneinde de efficiëntie van de Groesbeekse landbouw nog verder te vergroten, is een tiental jaren geleden besloten een ruilverkaveling op poten te zetten. Kavels moesten dicht bij huis komen, het land beter en efficiënter bewerkbaar. Ruilverkaveling betekende in het verleden meestal het opruimen van de laatste resten natuur. De laatste 10 tot 15 jaar is daar wat verandering in gekomen. Men gaat het belang van de natuur steeds meer inzien. Men gaat meer rekening houden met de natuur. De tendens bestaat dat verlies van natuur gekompenseerd dient

te worden. Ook in Groesbeek heeft men getracht dit te doen. Men wil een bufferzone, rond de Bruuk aanleggen, teneinde de schadelijke invloed van de landbouw te verkleinen. Er worden poelen gegraven. Een deel van de leigraaf wordt beplant met een strookje beekbos. Er komen wat lijnvormige landschapselementen die dieren de kans moeten geven van hun eilandjes af te komen. Zij zijn overigens zo minimaal dat betwijfeld wordt of ze zullen werken.

Daar staat echter tegenover dat veel in natuurlijk opzicht nog vrij waardevolle elementen vogelvrij worden en mogen verdwijnen. Zij vallen ten prooi aan het steeds maar voortschrijdende 'vooruitgang' in de landbouw: de produktieverhoging.

Wat zal het resultaat zijn? Zal de groene woestijn een nog extremer woestijnklimaat krijgen? Waarschijnlijk wel. Immers veel laatste restjes diversiteit worden weggeegaliseerd. Ter compensatie worden de oasen wat verstevigd en krijgen ze enkele nieuwe aaneengesloten toegangswegen, die in de plaats komen van de vele losliggende 'doodlopende paden'.

Dit doet denken aan de Groene Zone in Algerije. In een poging de oprukkende woestijn een halt toe te roepen, werd er met veel geld aan de rand van de Sahara een bos aangeplant van 5 kilometer breed. Met veel moeite sloeg het bos aan en zie: de woestijn sprong erover heen en de verwoestijning ging gewoon door. De reden hiervoor was duidelijk: intensieve begrazing van schapen en geiten veroorzaakte de verwoestijning. Achter het bos was de begrazingsdruk veel te groot. Al lag er 100 km bos dan zou daar toch een woestijn ontstaan. Wij zijn nog niet zo ver. Op een enkeling na, wier aantal gelukkig groeit - hebben de meeste mensen nog niet eens door dat de woestijn zich hier uitbreidt. De Nederlandse woestijn heeft nl. een goede schutkleur: groen. Wij associëren groen met natuur. Blijven wij de woestijning aanmoedigen dan zullen zelfs de verstevigde oasen op den duur door de vermesting sneuvelen.

Mestwetgeving

Nu zal men kunnen tegenwerpen dat er inmiddels een mestwetgeving is gekomen, waarbij de boer over 10 of 15 jaar gedwongen wordt niet meer mest te produceren dan het gewas opneemt. Ook drijfmest moet binnen afzienbare tijd in de bodem geïnjecteerd worden, zodat minder ammoniak vrijkomt en zo minder verzuring optreedt.

Maar de hoeveelheden mest die nu in de bodem terecht komen, zijn nu zo groot dat waarschijnlijk ook in Groesbeek nu ook fosfaat dreigt uit te spoelen. Ook wanneer men vandaag zou stoppen zou het vermestend effect op het grondwater nog vele tientallen jaren doorwerken.

De boeren staan natuurlijk niet te springen om die mestwetgeving. Hun bedrijfsvoering wordt voor de zoveelste keer aan banden gelegd. Velen zullen hun hart vasthouden of er wel tijdig een goede mestverwerkende industrie komt en wat voor kosten deze met zich mee zal brengen of dat ze toch moeten inkrimpen of overschakelen. Moeten die extra kosten dan weer betaald worden met produktieverhoging? Produktieverhoging betekent een nog intensievere, grootschaliger landbouw.

Minder produceren, goed voor natuur en boer

De oplossing van het probleem is echter niet nog meer produceren, maar juist minder. Het zijn de overschotten die een gevolg zijn van de hoge produktie die de boeren steeds de das om doen. Dan zakken de prijzen en is er een crisis. De varkensfokkerij kent periodiek dergelijke crises, de eiermarkt kent ze ook en ook de zuivel had er last van. Had, want die heeft het probleem vrij goed onder controle. Hiervan was nodig een onvrijwillige produktiebeperking: het beruchte melkquotum. Tegen deze maatregel liepen de boeren eerst vreselijk te hoop, maar de laatste jaren hoor je ze niet meer. Het gaat namelijk goed in de zuivel. De prijzen zijn uitstekend nu de boterberg en de melkplas verdwenen zijn.

Het gaat de boer er ook niet om dat hij steeds meer produceert, maar dat

hij voldoende verdient. Het vervelende is alleen dat een vrijwillige produktiebepanking niet lukt, omdat men bang is dat de buurman stiekum toch meer gaat produceren en dan meer verdient. Dit "Als ik het niet doe, doet een ander het wel" gedrag en de daaruit voortvloeiende moordende concurrentie, is niet alleen funest de boeren zelf, maar ook voor natuur en landschap. Produktievermindering zou niet alleen de druk op de natuur ontlasten, maar ook de weg openen naar een weliswaar minder produktieve, maar zeker duurzamere ecologische landbouw. Dit hoeft geenszins een weg terug te betekenen, maar kan juist een uitdaging zijn. Geïntegreerde bestrijding, minimaliseren van de kostenposten door zo weinig mogelijk produkten in te voeren van buitenaf, zo weinig mogelijk vervuilen door uitgekende mestgifte en misschien zelfs planten veredelen op efficiëntere mestopname, zodat minder mest nodig is.

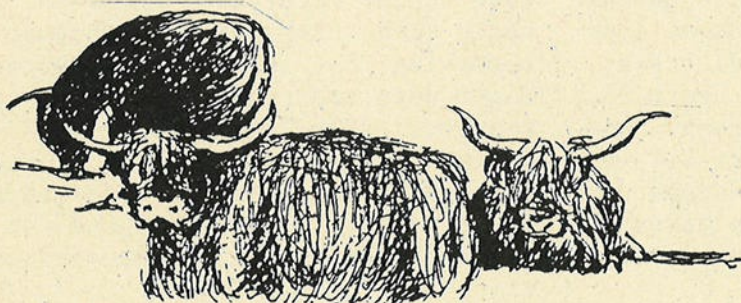
Op dit moment is produktiebepanking nog niet aan de orde. "Vrije" groei is nog steeds het devies. Hierbij vallen steeds meer boeren uit de boot of worden niet opgevolgd. Wanneer er al sprake is van een beleid van produktiebepanking dan levert dat overigens geen extensivering van de landbouw op, maar een verlaten van landbouwgrond, met op de overgebleven grond een steeds toenemende intensivering.

Steeds meer natuurbeschermers hebben nu hun hoop gevestigd op die (met mest vervuilde bodems) en hopen dat dat natuurgebieden kunnen worden. In die eigentijdse natuurgebieden hebben Heckrunderen of Schotse Hooglanders de taak van de ouderwetse

boer overgenomen. Het zijn goedkope arbeidskrachten, die van nature een beheer bewerkstelligen, dat lijkt op dat van die oude boer vroeger deed: "overal anders, maar steeds hetzelfde". Op zich een elegante oplossing. Er zit echter een maar aan... Hoe mooi het idee misschien ook is: een contante meststroom via lucht en water vanuit de naburige groene woestijn zorgt ervoor dat de beoogde verschraling door de runderen teniet gedaan wordt en de dieren tot in lengte van dagen moeten blijven struinen door de daaruit voortvloeiende woud van bramen en brandnetels. Ook ongunstig lijkt de visie van 'een groep van wijze mannen' die de regering adviseerden dat de boer maar af moet van zijn taak als landschapsbeheerder en gewoon als industrieel aangemerkt moet worden, die zich moet houden aan een strenge milieuwetgeving en net als alle andere vervuilers voor het vervuilen of schoonmaken van vervuilde lucht, grond en water betaalt.

Gevreesd moet worden dat ook in dit plan irreëel is. De kosten die betaald moeten worden wil de boer het milieu niet echt nauwelijks meer belasten (Wil men het zelfs goed doen dan moeten de mestgifbelten opgeruimd worden?) zijn niet op te brengen dan door middel van extreme produktieverhoging en schaalvergroting. Daardoor is het gevaar groot dat de prijs weer zal kelderen. Of hadden de wijze mannen het omgekeerde voor ogen dat de milieueisen alleen bereikt konden worden door inkrimping. Dit is niet logisch, want waarom wordt de boer dan als industrieel gekenschetst.

Gevreesd moet worden dat het ferme milieubeleid wel met een sisser af moet lopen.

Henny Brinkhof

deel 6: Kraakbeenvissen

Kraakbeenvissen zijn over het algemeen goed ontwikkelde dieren. Ze worden ingedeeld in haaien, roggen en stekelroggen. Bij elkaar vormen ze een klasse bestaande uit ongeveer 600 soorten en ze onderscheiden zich van de beenvissen (die ik zal behandelen in deel 7 en 8) doordat hun skelet gemaakt is van kraakbeen. Bovendien hebben kraakbeenvissen geen zwemblaas. Dat betekent dat ze moeten blijven zwemmen, willen ze niet naar de bodem zakken.

Kraakbeenvissen hebben schubben op hun huid, waardoor die aanvoelt als schuurpapier. Met name hun vinnen zijn vaak zeer goed ontwikkeld. Een goed voorbeeld van dit laatste vinden we bij de roggen. Bij deze dieren zijn de borstvinnen zodanig ontwikkeld dat deze bijna een geheel vormen met het eigenlijke lichaam. Haaien en roggen ademen door 4 tot 7 kieuwopeningen. Het water dat hierdoor het lichaam binnenkomt wordt via een van de spuitopeningen weer naar buiten geduwd.

Haaien

Nagenoeg alle haaien zijn zeevissen al is er een haaiesoort die zelfs in zoetwatermeer leeft. Honderden miljoenen jaren geleden, ontwikkelde deze diergroep zich overigens in het zoete water. Later zijn ze naar zee gegaan en hebben ze zich aangepast aan het zoute water.

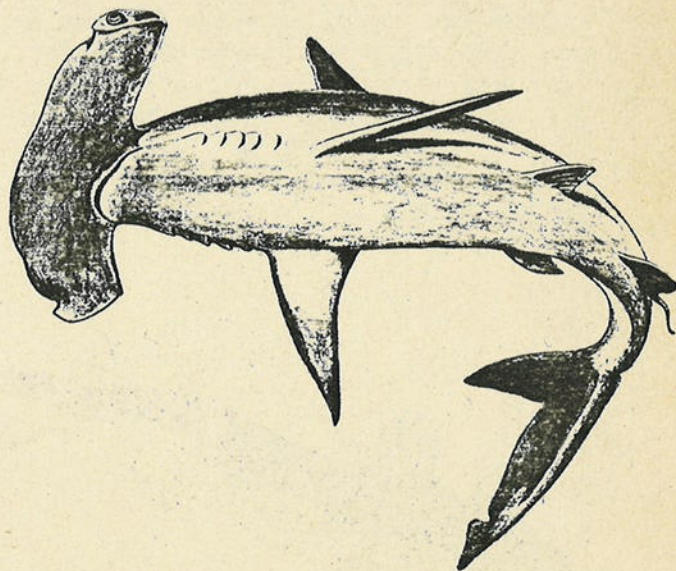
De meeste haaien zijn grote, uiterst snelle vissen. Ze kunnen dicht onder het wateroppervlak door zwemmen waarbij hun als roer fungerende rugvin boven het water uit komt. Over het algemeen hebben haaien een spitse snuit met een ronde bek, die voorzien is van een hele reeks vlijmscherpe driehoekige tandjes.

Films als "Jaws" zijn mede oorzaak van de slechte reputatie van de haai. Het beeld van een haai die mensen aanvalt, kunnen we het beste toeschrijven aan de witte haai. Het is een van de snelste en vraatzuchtigste haaien en hij kan een lengte van 8 tot 9 meter bereiken. Hoewel zijn gewone voedsel bestaat uit zeehonden en grote vissen willen ze soms wel eens een mens aanvallen. De tanden van de witte haai staan zeer dicht opeen en hij komt voornamelijk voor in (sub)tropische wateren en baders in deze streken moeten dan ook zeer voorzichtig zijn.

Er zijn daarentegen ook zeer "vrede-lievende" haaien, zoals de franje-haai. Dit is een haaitje van ongeveer twee meter lang en hij is der meest primitieve haaien. Het dier leeft op grote diepte in de Atlantische Oceaan. De franjehaai doet denken aan een soort zeeslang en ook zijn staart lijkt niet op die van

andere haaien. Hij heeft een grote bek met een rij vrij angstaanjagende tanden, maar zijn voedsel bestaat slechts uit kleinere vissoorten en weekdieren.

De hamerhaai komt voornamelijk voor in tropische wateren, maar ook in de Middellandse Zee. Hij dankt zijn naam aan zijn brede, hamervormige kop. In de uitsteeksels aan het einde hiervan bevinden zich zijn ogen. De hamerhaai, die nog een vijftal ondersoorten kent, valt af en toe mensen aan. Ze kunnen ongeveer 4 meter lang worden en wegen dan ongeveer een halve ton.

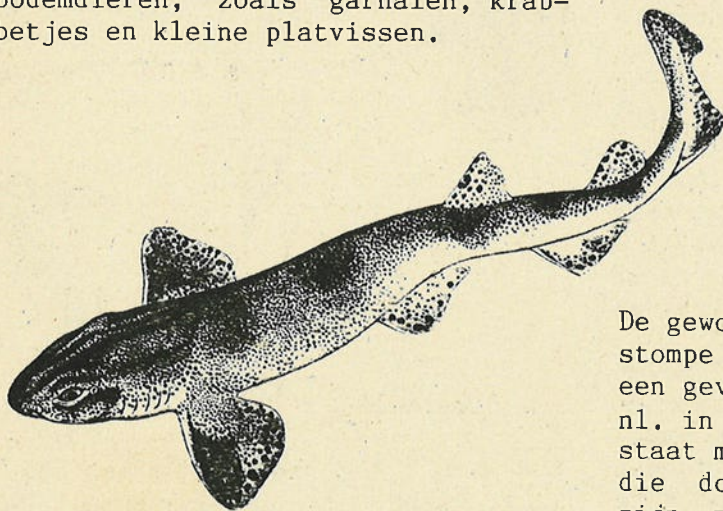

Hamerhaai

Een haai die nauwelijks een meter lang wordt, is de doornhaai. Men herkent hem aan de stekel voor beide rugvinnen. In deze stekel bevindt zich een gifklier, die dodelijk gif produceert. Voor de doornhaai is

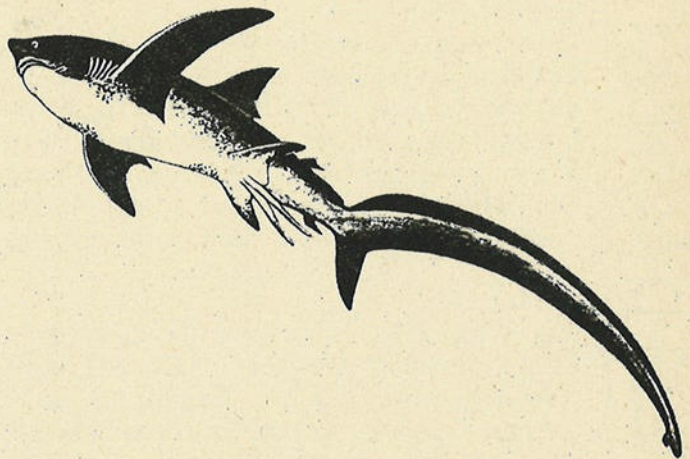
deze stekel een verdedigingswapen en geen aanvalswapen om een prooi te vangen. Desalniettemin richt de in grote scholen levende doornhaai ware slachtingen aan onder de visstand. De speerhaaien vormen de grootste haaienfamilie. Ze komen bijna overal ter wereld voor en tot deze familie behoort ook de zoetwaterhaai van het Nicaragua-meer. Een andere bekende soort uit deze familie is de tijgerhaai, die berucht is om zijn vraatzucht. Vlak onder het wateroppervlak zwemmend verslindt hij alles wat hij tegenkomt. Dit 6 meter lange dier waagt zich tot zeer dicht bij de kust. De tijgerhaai weegt ongeveer 800 kg. Er wordt veel op hem gejaagd vanwege zijn grote hoeveelheid raan. Nauw verwant met de tijgerhaai is de bruine haai. Hij komt bijna uitsluitend voor in de tropische wateren en hij voedt zich hoofdzakelijk met bodemvissen en inktvissen.

Langs de kusten van West-Europa komen de hondshaaien voor; kleine haaitjes van pakweg 1 meter lang. Hun staart is niet onhooggebogen zoals bij andere haaien. Het meest opvallende kenmerk van de familie van de hondshaaien is wel de tekening op de huid van deze dieren: strepen of vlekken in verschillende kleuren. De eieren van de hondshaai zijn rechthoekig bruin met aan de hoeken een soort ranken, waarmee ze aan waterplanten gehecht worden. Soms kan men ze op het strand vinden. Het voedsel van de hondshaai bestaat voornamelijk uit kleine bodemdieren, zoals garnalen, krabbetjes en kleine platvissen.

Hondshaai

De voshaai heeft een verlengde staartvin die hij heen en weer zwiept tussen scholen kleine visjes waarmee hij zich voedt. Het vlees van deze haai smaakt zeer goed. Hij is ongeveer 6 meter lang en leeft in subtropische streken.

Voshaai

Een haai die ook goed smaakt is de soepvinhaai. Maar deze soort wordt zeldzaam, vanwege de grootschalige jacht op het dier. Walvishaaien zijn de grootste vissen. Ze komen in alle warme zeeën voor en worden tot 16 meter lang. Ze zijn ongevaarlijk. Hun voedsel bestaat uit plankton dat ze dicht onder het wateroppervlak uit het water zeven. Een andere grote haai is de reuzenhaai. Hij is 14 meter lang en komt ook in koudere wateren voor.

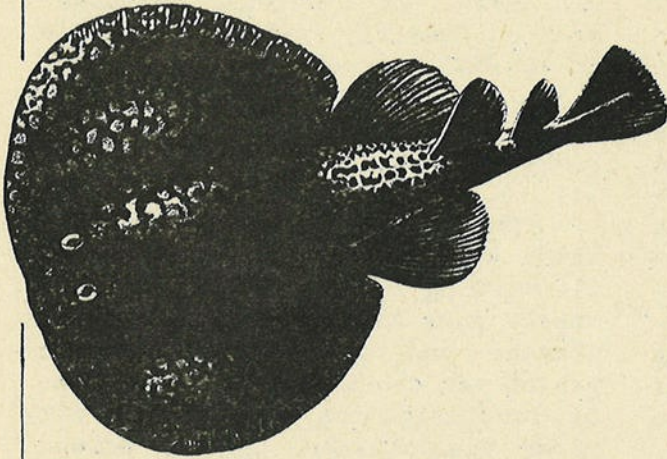
Roggen

Roggen kenmerken zich door hun platte lichaam en hun borstvinen die bijna tot vleugels uitgegroeid zijn. De meeste soorten leven op de bodem van de zee. Roggen zijn roofvissen die zich voeden met kleine visjes en weekdieren.

De gewone rog heeft slechts kleine, stompe tandjes, maar zijn staart is een gevaarlijk wapen. Deze eindigt nl. in een naald die in verbinding staat met een gifklier. De wonden die door deze stekels veroorzaakt zijn, moet men uitknijpen en wassen met heet water. De eikapsels van roggen lijken sterk op die van de hondshaai. Ze zijn echter wat vier-

kanter en zwarter. Let maar een op bij een strandwandeling.

De sidderrog leeft ook langs onze kusten. In hun kop hebben ze cellen die elektrische stroom kunnen opwekken van wel 200 volt. Met deze schok kunnen ze een prooi verlammen.

Sidderrog

De zaagvis is een haaivormige rog met een lange zaagvormige snuit, waarop zich 16 tot 32 paar scherpe tandjes bevinden. Ze voeden zich voornamelijk met kleine vissen, wor

den 4 tot 6 meter lang en wegen niet zelden meer dan 500 kg.

De grootste rog is de duivelsrog of manta, die een spanwijdte van 6 meter kan bereiken. Hij is niet gevaarlijk, ondanks zijn gewicht van ruim een ton. In tegenstelling tot de meeste andere rogen zwemt hij vaak vlak onder het wateroppervlak. Hij leeft voornamelijk in tropische zeeën.

Draakvissen

De zeekatten of draakvissen vormen een groep kleine vissen die tussen de kraakbeenvissen en de beenvissen in staan. Het skelet van deze dieren bestaat uit kraakbeen, net als bij de haaien, maar deze dieren bezitten ook kieuwdeksels, zoals beenvissen. Ze worden maximaal 1 meter lang en ze komen bijna over de gehele wereld voor. Ook de eikapsels van deze vissen doen denken aan die van de hondshaai. Op de rug hebben ze een aantal zeer giftige stekels. Een merkwaardig kenmerk van deze groep vissen is dat de mannetjes speciale tasters boven de ogen hebben zitten. De functie van dit orgaan is echter nog niet helemaal bekend.

Stefan Lucius

VOORGESCHIEDENIS

Op 13 maart 1973 werd door de besturen van de afdelingen Leuth/Kekerdom, Millingen, Ooy-Persingen en Groesbeek van de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond een aanvraag tot ruilverkaveling ingediend bij de Centrale Cultuurtechnische Commissie (CLC) in Utrecht. Omdat de zaak in de Ooypolder moeilijker lag dan in Groesbeek, heeft de CLC deze aanvraag in twee delen gesplitst; in 1980 werd een advies tot het uitvoeren van een ruilverkaveling in Groesbeek aan Gedeputeerde Staten van Gelderland uitgebracht. GS keurden deze aanvraag goed. Voor de Ooypolder werd later geen ruilverkaveling, maar een herinrichting geadviseerd.

De Landinrichtingswet kent twee vormen van landinrichting: ruilverkaveling en herinrichting. Herinrichting wordt met name toegepast in gebieden, waar andere functies naast de landbouw ook belangrijk zijn; ruilverkaveling in gebieden waar de landbouw prevaleert. Aangezien het streekplan van de provincie Gelderland voor het agrarisch gebied in de gemeente Groesbeek produktielandbouw als hoofdfunctie noemt, is er in Groesbeek niet voor herinrichting, maar voor ruilverkaveling gekozen. Binnen ruilverkaveling zijn er dan weer twee mogelijkheden: een zogenaemde verkorte procedure en een langere procedure. De "korte" ruilverkaveling, waarvoor door GS in Groesbeek gekozen is, komt wat betreft procedure sterk overeen met de oude ruilverkaveling volgens de inmiddels vervallen Ruilverkavelingswet.

Aangezien het hier gaat om een ruilverkaveling, hebben de grondeigenaren en pachters het laatste woord. Zij zullen over het ontwerpplan gaan stemmen.

In 1984 werd de landinrichtingscommissie benoemd, bestaande uit één vertegenwoordiger namens de gemeente, drie namens de landbouworganisatie, één namens het waterschap en één namens de natuurbeschermingsorganisaties. Het secretariaat wordt gevoerd door de Land-

inrichtingsdienst. Verder is er een aantal ambtenaren als deskundigen aan de commissie toegevoegd: van de Directie Bos- en Landschapsbouw en van het Consulentschap voor de Rundveehouderij (beiden van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij), van de provincie en van het Kadaster.

RANDVOORWAARDEN

De commissie kan niet in het wilde weg haar eigen ideeën in de planvorming botvieren. Zij moet in sterke mate rekening houden met de plannen van de overheid op het gebied van de ruimtelijke ordening. De landinrichting moet binnen dit kader plaatsvinden. In het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud van de landelijke overheid wordt Groesbeek genoemd als een onderdeel van de Grote Landschappelijke Eenheid (GLE) "De Gelderse Poort". In dergelijke gebieden wordt een beleid voorgestaan, dat gericht is op de instandhouding van het algemene karakter van het gebied, de instandhouding van de samenhang tussen de ruimtelijke eenheden daarbinnen en op het behoud van ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Ruimtelijke ingrepen, waarvoor het Rijk (mede)verantwoordelijkheid draagt en die het karakter of de waarden van de Grote Landschappelijke Eenheid aantasten, kunnen alleen bij zwaarwegende maatschappelijke belangen in uitvoering worden genomen. In ditzelfde Structuurschema wordt het gebied genoemd als Waardevol Agrarisch Cultuurlandschap (WAC). De regering zal bevorderen dat bij landinrichting de mogelijkheden voor natuurontwikkeling benut worden in het bijzonder voor de GLE's en de WAC's.

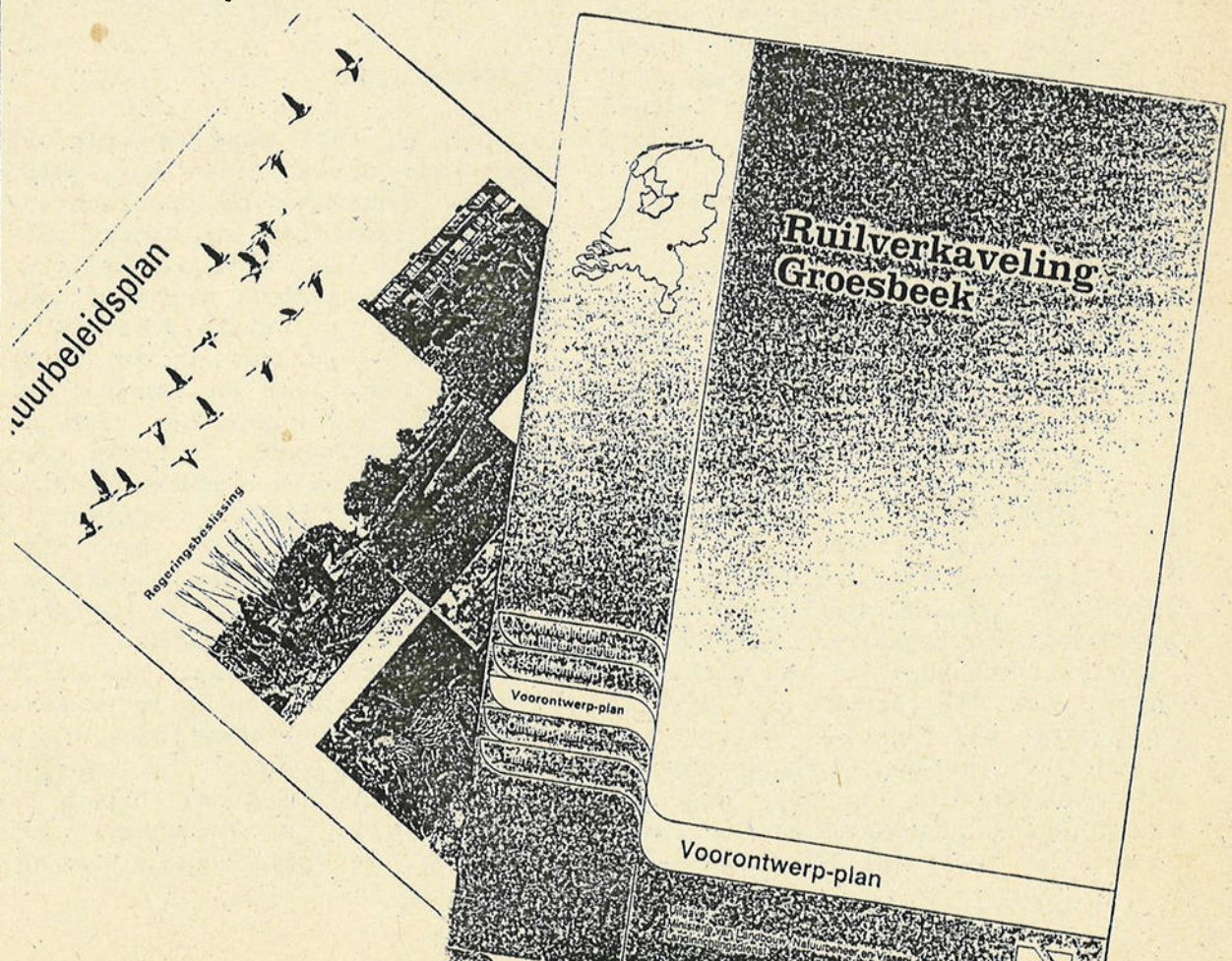
In het Structuurschema Openluchtrecreatie is het gebied "De Gelderse Poort" aangewezen als nationaal landschap. Het beleid in deze gebieden is er op gericht om het specifieke en gedifferentieerde karakter van deze gebieden in stand te houden en te ontwikkelen. De

regering zal het recreatief medegebruik in deze gebieden bevorderen. Verder ligt het accent op een terughoudend beleid ten aanzien van verblijfsrecreatie.

Het recente Natuurbeleidsplan beoogt een duurzame oplossing te bieden voor de problemen op het gebied van natuur en landschap. Ter verkrijging van een ruimtelijk stabiele, duurzaam te behouden ecologische hoofdstructuur is het gebied gericht op vergroting van het areaal natuurgebied, het opheffen van isolatie en het vrijwaren voor negatieve beïnvloeding van buitenaf. Het gebied "De Bruuk" is aangeduid als kerngebied. Hier wordt gestreefd naar veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden. Negatieve ontwikkelingen zullen worden geweerd en het gewenste beheer zal mogelijk worden gemaakt onder andere door toepassing van het relatienotabeleid. Dit kent twee mogelijkheden: reserwaatsvorming en beheersovereenkomsten met de grondgebruiker, met name boeren. Op de kaart van het Natuurbeleidsplan worden tussen het

Reichswald en de Bruuk en tussen de Duitse Grens nabij De Altena en het landgoed Nederrijk verbindingzones aangegeven. Hier is het beleid gericht op het vergroten van verplaatsingsmogelijkheden binnen en tussen kerngebieden voor een aantal belangrijke en kenmerkende diersoorten, waaronder de das. Tenslotte behoort het gebied krachtens het Natuurbeleidsplan tot de zogenoemde "gebieden met specifieke landschappelijke kwaliteiten". Hier wordt gestreefd naar het instandhouden van reliëf, bodemstructuur en aardkundige processen.

Een bijzonder belangrijk kader voor de landinrichting is het streekplan Midden-Gelderland van 1987. Op de streekplankaart wordt het deelgebied Groesbeek aangeduid als "agrarisch gebruik en verspreide natuurbescherming". Voor het noordelijk (Zevenheuvelenweg-Wylerbaan) en zuidelijk (Klein Amerika/Jansberg) hellinggebied is de openheid van het landschap uitgangspunt van beleid. Het streek-

plan noemt verder de volgende punten:

- In het kader van de landinrichting "Groesbeek" zal verbetering van de agrarische produktie-omstandigheden worden bevorderd.
- Nieuwvestiging van van niet-grondgebonden agrarische bedrijven (lees intensieve veehouderij = bio-industrie) is niet toegestaan. Een uitzondering kan worden gemaakt bij verplaatsing van bestaande bedrijven in de direkte omgeving.
- De openheid dient zoveel mogelijk te worden beschermd door: bij nieuwvestiging van agrarische bedrijven zoveel mogelijk aan te sluiten bij het huidige bebouwingspatroon; bij nieuwvestiging van agrarische bedrijven de landbouwkundige noodzaak zorgvuldig af te wegen tegen de mate van aantasting van de openheid.
- Het natuurgebied "De Bruuk" dient te worden beschermd. Hoge grondwaterstanden en een goede waterkwaliteit worden hier essentieel geacht voor behoud van natuurwaarden.
- Het aanwezige reliëf dient zoveel mogelijk te worden behouden. Afgravingen, vergravingen, egalisaties en dergelijk worden hiermee in beginsel niet verenigbaar geacht.
- In de omgeving van "De Bruuk" zal worden bevorderd dat het agrarisch gebruik mede wordt afgestemd op doelstellingem van natuur- en landschapsbehoud.
- Uitbreiding en nieuwvestiging van verblijfsrecreatie is in beperkte mate mogelijk.

In het gloednieuwe provinciale waterhuishoudingsplan heeft het landinrichtingsgebied met uitzondering van "De Bruuk" en direkte omgeving de functie "water voor landbouw", hetgeen inhoudt dat de waterhuishouding zoveel mogelijk kan worden afgestemd op de landbouw. Het reservaat "De Bruuk" zelf

heeft de functie "water voor natuur van het hoogste ecologische niveau" en de randzone de functie "water voor landbouw en kwelafhankelijke landnatuur".

Het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Groesbeek is verouderd en dringend aan vervanging toe. Een belangrijke bepaling is wel, dat er in de aangewezen "agrarische gebieden met grote landschappelijke waarde" geen nieuwe agrarische bedrijven mogen worden gevestigd. Het betreft het noordelijk en zuidelijk hellinggebied en de strook tussen Reichswald en Bruuk.

Het starten van een landinrichtingsprocedure was mijns inziens een mooi moment voor de gemeente geweest om te beginnen met de herziening van het bestemmingsplan Buitengebied, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een visie. Dan had de landinrichtingscommissie daar rekening mee kunne houden. De gemeente heeft dit evenwel niet gedaan en aanvankelijk de gemakkelijke weg van een afwachtende houding gekozen.

SEKTORADVIEZEN

In 1984 en 1985 werd een viertal zogenoemde deeladviezen opgesteld: voor de landbouw, de openluchtrecreatie, landschap en natuur/cultuurhistorie. Dit zijn beschrijvingen en visies vanuit verschillende sectoren van het overheidsbeleid.

In het landbouwstructuuradvies staan cijfers over de landbouw in Groesbeek. Deze getallen zijn in 1988 geactualiseerd. Er waren toen 144 geregistreerde landbouwbedrijven, waarvan 87 hoofdberoepsbedrijven met een gemiddelde bedrijfs-grootte van 15,3 ha. De belangrijkste bedrijfstak onder de hoofdberoepers is melkveehouderij (46 bedrijven in 1988) met gemiddeld 21,8 ha. De tweede is de intensieve veehouderij (26 bedrijven), die relatief weinig grond in gebruik heeft (gemiddeld 5,1 ha). Akker- en tuinbouw komt in Groesbeek niet veel voor, met uitzondering van de

teelt van snijmais voor de rundveehouderij.

Voor de landbouw werd als belangrijkste knelpunt de slechte verkaveling in delen van het gebied gesignaleerd: te kleine percelen, te veel percelen en te grote afstanden van de boerderij. Een ander probleem is dat de ontsluiting onvoldoende is: circa 20% van de boerderijen ligt niet direkt aan een verharde weg en dit geldt ook voor ongeveer 40% van de percelen cultuurgrond. In het lage middengebied bij De Horst komt plaatselijk enige wateroverlast voor de landbouw voor. Dit is een gevolg van een gebrekkige detailontwatering op de percelen zelf, de slechte doorlatendheid van taaie lossleem en door kwel. Het waterlopenstelsel is voor de landbouw voldoende aangepast in het begin van de jaren zeventig. Het is niet nodig om dit grootscheeps aan te pakken.

Het advies Natuur, Landschap en Kultuurhistorie van de Natuurwetenschappelijk Commissie van de Natuurbeschermingsraad vestigt de aandacht op de geohydrologische situatie (kwel) in en rond De Bruuk en op landschapselementen, die het leefgebied vormen van zeldzame en minder algemene diersoorten, waaronder Das en Steenmarter. Ook het kultuurhistorische bepaalde verschil tussen de voormalige Heerlijkheid Groesbeek in het lage middengebied enerzijds en het voormalige op de hellingen gelegen Nederrijkswald wordt belangrijk geacht.

Het advies Openluchtrecreatie vraagt onder meer om de aanleg van fiets- en wandelpaden.

PRIORITEITSTELLING

De commissieleden waren het eens over de volgende prioriteiten inzake natuur en landschap:

1. de Bruuk
 2. de beken
 3. lijnvormige landschapselementen.
- Eigenlijk was de commissie niet van plan om veel aandacht te schenken aan de aanleg van heggen, houtwal-

len en dergelijke. De agrarische commissieleden zijn bevreesd voor schade ten gevolge van de aanleg van lijnvormige elementen. Er ontstaat een groot grensvlak tussen natuurterreintjes (de houtwallen e.d.) en de agrarische percelen. De boeren zien de natuur liever geconcentreerd in vlakvormige elementen, hele percelen dus. Zij zijn voor een verregaande scheiding in de ruimte tussen de natuur en de agrarische produktie.

Van de zijde van de ambtelijke natuurbescherming (het Consulentenschap Natuur-, Milieu- en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) werd aanvankelijk echter, na de Bruuk, zeer veel belang gehecht aan stroken met beplanting: een verbindingsroute tussen het Reichswald en het Nederrijk en bovendien heggen en houtwallen op het landgoed Nederrijk en in de omgeving van de Jansberg.

MAATREGELEN EN VOORZIENINGEN

Land- en tuinbouw

De nieuwe kavelindeling zal er op gericht zijn om verspreid gelegen gronden samen te voegen en te situeren bij de boerderijen. Vooral voor melkveehouders is dit laatste erg belangrijk. De nieuwe verkaveling zal een aantal onverharde wegen met hun bermbegroeiing doen verdwijnen. Voor een optimale verkaveling is het noodzakelijk, dat 2 boerderijen verplaatst worden. In een landinrichting als Groesbeek kan dit overigens alleen maar gebeuren, wanneer andere belangen daarmee gediend zijn (zie onder).

Voor een doelmatige ontsluiting van landbouwgronden en boerderijen en andere gebouwen zal een aantal onverharde wegen verhard worden en zullen enkele verharde verdichtingswegen aangelegd worden.

De maatregelen zijn gericht op verlaging van de kosten, zodat in Groesbeek een op nationaal en EEG-niveau concurrerende landbouw kan blijven plaatsvinden.

RUILVERKAVELING GROESBEEK

VOORONTWERP LANDINRICHTINGSPLAN

Bedoeld in artikel 86 van de Landinrichtingswet

Gemeenten: Genneep, Groesbeek, Mook en Middelaar

ALGEMEEN			
		grens van het gebied tevens blokgrens	
		gemeentegrens	
		provinciegrens	
		rijksgrens	
		spoorlijn	
VOORZIENINGEN			
ONTSluitING (hoofdstuk 6)			
Wegen			
		planweg	
		plattelandsweg	
		onverharde weg	
Paden			
		fietspad	
		pad (niet openbaar)	
Samenhangende voorzieningen			
		recreatiestruipunt	
		beplanting	
		dassentunnel	
WATERBEHEERSING (hoofdstuk 7)			
Waterlopen en kunstwerken			
		waterloop met stroomrichting afvoer	
		duiker	
		vaste stuw	
		kade rondom retentiebekken	
		retentiebekken	
Overige			
		beplanting met poelen (locatie poelen indicatief)	
LANDSCHAPSBOUW (hoofdstuk 8)			
bos en singelbeplanting van bomen en struiken			
		struweel	
		gebied waar aanleg van bosjes en kavelgrensbeplanting wordt gestimuleerd	
VERKAVELING (hoofdstuk 9)			
Herverkavelingswerken			
		agrarisch in te richten gebied	
		voorkeurstrook voor boerderijbouw	
		beheersgebied	
		reservaatgebied	
		natuurontwikkeling	
Bij inrichting te handhaven gebieden en elementen			
		natuurgebied	
		archeologisch meldingsgebied	
		steilranden	
Voornemens voor toewijzing / toedeling van eigendom en regelingen over grondverwerving (hoofdstuk 11 en 12)			
code	toe te wijzen aan	toe te delen aan (het Bureau Beheer Landbouwgronden t.b.v.)	verwerving van grond via
I	Polderdistrict Groot Maas en Waal		korting 142,1a
II/III	gemeente Groesbeek		korting 142,1a
1 ¹ /m 14	Staatsbosbeheer		korting 142,1b
15,16	gemeente Groesbeek		korting 142,1b
A		Nederrijk	taakstelling
B ¹ /m F, P, R, S		Staatsbosbeheer	taakstelling
G, H, K		Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten	taakstelling
T, U		Recr. schap Nijmegen e.o.	gedeeltelijk taakstelling
(X)		[gemeente Groesbeek Recr. schap Nijmegen e.o.]	taakstelling

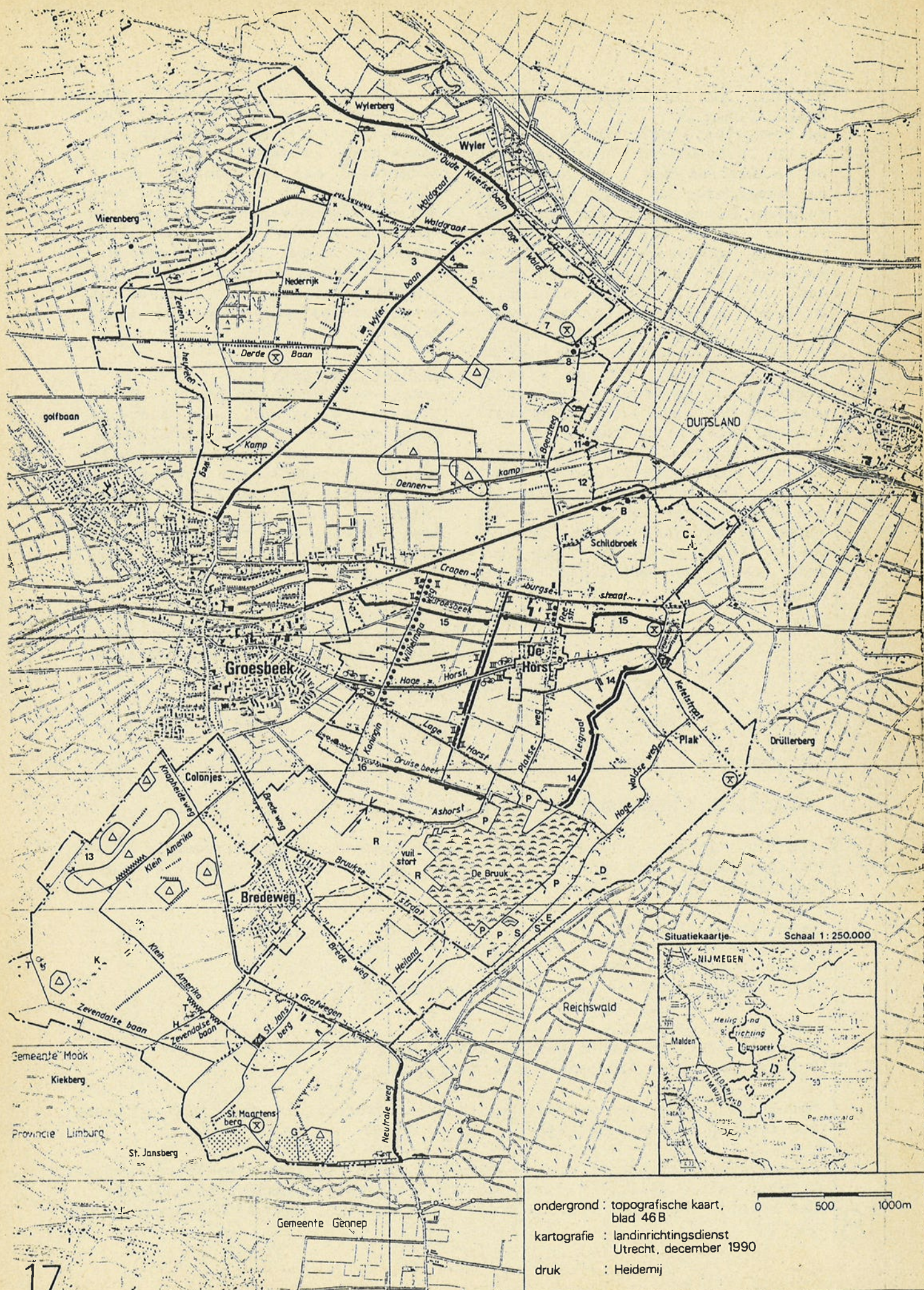
Voornemens voor toewijzing / toedeling van eigendom en regelingen over grondverwerving (hoofdstuk 11 en 12)

code	toe te wijzen aan	toe te delen aan (het Bureau Beheer Landbouwgronden t.b.v.)	verwerving van grond via
I	Polderdistrict Groot Maas en Waal		korting 142,1a
II/III	gemeente Groesbeek		korting 142,1a
1 ¹ /m 14	Staatsbosbeheer		korting 142,1b
15,16	gemeente Groesbeek		korting 142,1b
A		Nederrijk	taakstelling
B ¹ /m F, P, R, S		Staatsbosbeheer	taakstelling
G, H, K		Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten	taakstelling
T, U		Recr. schap Nijmegen e.o.	gedeeltelijk taakstelling
(X)		[gemeente Groesbeek Recr. schap Nijmegen e.o.]	taakstelling

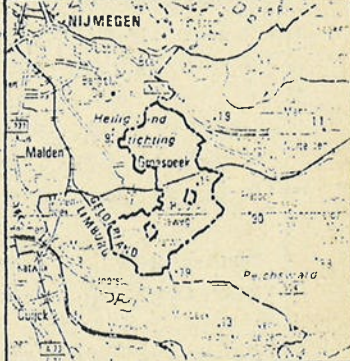
Gronden, nodig voor de aanleg en verbetering van wegen en waterlopen met de daarmee samenhangende voorzieningen, worden verworven via de korting 142,1a, tenzij anders is aangegeven.

De voornemens voor toewijzing zijn

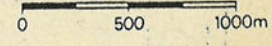
- wegen met de daarmee samenhangende voorzieningen aan de gemeenten
- waterlopen met de daarmee samenhangende voorzieningen aan het polderdistrict Groot Maas en Waal

Situatiekaartje Schaal 1 : 250.000

ondergrond : topografische kaart, blad 46B
 kartografie : landinrichtingsdienst
 Utrecht, december 1990
 druk : Heidemij

Natuur- en landschapsbehoud en kultuurhistorie

De hoeveelheid calciumrijk kwelwater in De Bruuk zal worden vergroot om de invloed van zuur regenwater te verminderen en verdroging tegen te gaan. Dit gebeurt door opstuwning van de in het begin van de jaren zeventig gegraven sloten aan de zuidoost- en noordzijde. Een groot deel van de bijzondere planten in De Bruuk is afhankelijk van kwel. De Bruuk wordt uitgebreid met 39 ha. Er worden mogelijk twee boerderijen verplaatst uit de direkte omgeving van de Bruuk om de opstuwning van het water en de reservaatvorming mogelijk te maken.

De Leygraaf wordt uitgevoerd als een zogenaemde houtwalbeek met elzen op het talud en aan weerszijden een 8 meter brede strook met bomen. Er worden in totaal ruim 20 poelen in het gebied aangelegd, onder meer voor amfibieën en de ringslang.

Er wordt een 6 m brede verbindingzone aangelegd van het bos Nederrijk richting Reichswald. Dit lijnvormig element wordt deels uitgevoerd als een houtwal, deels als struweel en deels in de vorm van een kruidenvegetatie. Vanuit de Jansberg worden drie houtwallen aangelegd in het agrarisch gebied.

In totaal wordt 60 ha aan de landbouw onttrokken ten behoeve van voorzieningen voor natuur en landschap.

Openluchtrecreatie

Vanaf de Wylerbaan wordt, deels over de Waldgraaf, een fietspad aangelegd naar de Zevenheuvelenweg. Dit gebeurt ook vanaf de Biesselt over de Zevendalsebaan langs de St. Maartensberg naar de Bergse Loate. Langs de Groesbeek en de Drulse Beek worden een houtwal en een onderhoudspad, dat tevens als wandelpad dient, aangelegd.

Johan Thissen vertegenwoordiger namens de natuurbeschermingsorganisaties in de landinrichtingscommissie.

O P R O E P **** O P R O E P **** O P R O E P **** O P R O E P

DE WERKGROEP MILIEUBEHEER ZOEKT:

REDAKTIELID / MEDEWERKER (STER) MILIEUJOURNAAL

Zoals u uit het voorwoord heeft kunnen opmaken, zoekt de redactie van het milieujournaal een nieuwe medewerker (ster), om de redactie van dit kwartaaltijdschrift te verzorgen.

Gewenste kwaliteiten:

- * interesse op (plaatselijk) milieu- of natuurgebied;
- * het leuk vinden artikelen te schrijven en te lay-outen;
- * het willen leren of kunnen omgaan met wordperfect;

verder zijn gewenst:

- * het in bezit hebben of gebruik kunnen maken van een PC;
- * begrijpelijk en leesbaar kunnen schrijven;

Benodigde tijd: De gemiddelde tijdsinvestering in het milieujournaal bedraagt ca. 1 avond per week.

Belangstellenden kunnen zich melden bij onze secretaaris: Ferdinand ter Schure: tel. 71214, of bij het redaktielid: Henny Brinkhof: tel. 74221.

Een briefje naar het secretariaat: postbus 26, 6560 AA Groesbeek is ook goed.

De goede oplossing van de vorige 'Wie kent Groesbeek' kwam uit Duitsland. Mw. A. Henschke-Verheij uit Erfstadt-Lechenich kende ons dorp zo goed dat ze begreep dat het om het bruggetje bij het grotje ging. Nu een moeilijke.

'We staan op een oude zandweg 60 meter boven zeeniveau. Hij loopt van Noordoost naar Zuidwest. Dit pad dat naar het zuidwesten gestaag oploopt, is wat je vroeger een karrespoor zou noemen, maar nu meer een traktorpad: in het midden van het pad groeit gras. Op de plaats waar we ons bevinden loopt het pad net naast het diepste punt van een droogdal, een dal waardoor gedurende de laatste ijstijd water stroomde toen de bodem bevroren was en daardoor niet weg kon zakken. Dit water sleet het dal uit, maar sinds het water weer in de bodem weg kan wegzakken voert het geen water meer.

De dalligging en het relief maken dat het uitzicht naar drie kanten beperkt is. In zuidwestelijke richting, omdat het daar de stuwwal oploopt en naar de zijkanten omdat het, zoals gezegd in een dal ligt. Het enige dat aan weerszijden te zien is, is aan een zijde een bosrand, die gevormd wordt door een fraaie eikenhoutwal en aan de andere zijde bovenzijde van een rij bomen, die langs een weg staan, die net als de daaraan liggende huizen aan het gezicht onttrokken is. De zo ontstane beslotenheid betekent achter geen geslotenheid, want kijkend in noordoostelijke richting langs het pad, zien we juist een geweldig vergezicht. Wat links van het pad zijn Zuidmolen en Katholieke kerk beeldbepalend. In het verlengde van het pad ligt nieuwbouwwijk van de Drul, maar die wordt gelukkig aan het gezicht onttrokken door een ertussenliggende wijk, die bestaat uit ver uit elkaar staande huizen met daartussen veel hoge bomen. Een landschappelijk fraaie overgang dus. Rechts van het pad kun je het verst kijken. De stuwwal die Groesbeek als een hoefijzer omgeeft beperkt hier het uitzicht niet. We kijken ver over het lage land heen. Bij helder weer is het kerkje van Cranenburg te zien en nog verder daarachter, voorbij de Rijn de heuvelrug van Montferland.

De beslotenheid enerzijds en de openheid anderszijds maakt wandelen hier tot een aparte ervaring. Veel mensen weten dat, want in het weekend is het hier druk met wandelende mensen.

Deze zandweg heeft nog een bijzonderheid in petto. Het is een zeer oude weg. In de Middeleeuwen was het een belangrijke weg. Het was de weg die Groesbeek met Mook verbond. Het is daarmee een van de oudste wegen van Groesbeek en omdat hij ook nog een onverhard kartrespoor is, brengt hij de sfeer van weleer nabij. Toch zag het omringende land er anders uit. Waar nu de akkers met de rechte, strakke voren liggen, groeide toen nog grotendeels bos.

Een groene steilwand, waar enkele struiken op staan, aan de zuidkant van de zandweg, doorbreekt nu de monotone, bruine tinten van het nog onbegroeide akkerland. De steilwal is echter door overbemesting van het akkerland en het achterwege blijven van beheer bijna volledig verruigt. Eigenlijk hoort op deze droge, zonbeschenen helling een heideachtige begroeiing met brem te staan. Nu staan er wat struiken, met daaronder forse kruiden en gras en welgeteld een bremstruik.

Wie deze weg (nog) niet kent, moet hem maar gauw eens in zijn of haar wandelroute opnemen, want hij staat op de nominatie om te verdwijnen. In de ruilverkavelingsplannen, die nu op tafel liggen, staat het pad als niet te handhaven te boek. Dat betekent dat het aan de openbaarheid wordt onttrokken en de nieuwe eigenaar hem bij zijn overige aangrenzende land mag trekken. Een wat ons betreft een plan dat behoort tot de categorie: niet zo best en dus terugdraaien.

Hoe heet de zandweg, of als u dat niet weet: waar ligt hij? Oplossingen opsturen naar: Henny Brinkhof, Hobbemaweg 10, 6562 CT Groesbeek.

Het kleinschalige landschap van vroeger, zoals dat nu nog te zien is in de het natuurreservaat De Bruuk. Houtopstanden, houtwallen en natte, schrale hooilanden vormen een lappendeken. Op het hiernaast afgebeelde foto, die gemaakt is vanaf het vuilnisstort De Dukenburg is dit mooi te zien. Vanaf dezelfde plaats, kijken we langs de rand (bosrand) van de Bruuk. Hier zien we dat zelfs enkele verspreid staande boompartijen en af een toe een haag toch al snel en kleinschalige sfeer met doorkijkjes scheppen. (Beide foto's zijn van Henny Brinkhof).

De grote foto op de volgende pagina van Geert Vink geeft een impressie van een eenvormig, groot-schalig akkerlandschap, zoals dat op Klein Amerika te vinden is. De variatie is tot een minimum gereduceerd.

Zullen dergelijke akkers in de vorm van hoogproductieve grasakkers ook het bekken van Groesbeek gaan domineren, als het mogelijk is na de ruilverkaveling, wanneer al het land aaneengesloten bij het bijbehorende bedrijf ligt, het land nog efficiënter te bewerken?

Ruilverkaveling Groesbeek: goed voor de boer, maar ook goed voor natuur en landschap?

Dit voorjaar heeft de Landinrichtingscommissie van de ruilverkaveling "Groesbeek" het voorontwerp landinrichtingsplan laten verschijnen. In dit plan wordt ondermeer aangegeven hoe men het landschap over een aantal jaren wil gaan inrichten. Alvorens het plan definitief wordt vastgesteld, wordt eerst een inspraakprocedure doorlopen. Grondeigenaren en andere belanghebbenden kunnen via deze inspraak hun opmerkingen kenbaar maken. In overleg met andere belangenorganisaties heeft ook de WMG haar commentaar op het voorontwerp landinrichtingsplan gegeven. In dit artikel worden enkele onderwerpen uit dat commentaar belicht.

Inleiding

In het verleden stond een ruilverkaveling primair in dienst van de landbouw. Als gevolg daarvan werden kleinschalige gebieden met hagen, overhoekjes, houtwallen, e.d. omgetoverd tot monotone gebieden met grote rechthoekige percelen met daartussen vaak diepe sloten voor de ontwatering van die percelen. Zo zijn heel wat gebieden op de schop gegaan, ten koste van natuur en landschap.

In 1985 is de Ruilverkavelingswet vervangen door de Landinrichtingswet. Deze nieuwe wet maakt het mogelijk om de belangen van natuur, landschap en recreatie in landinrichtingsprojecten zwaarder te laten wegen. In de praktijk is hier in het algemeen echter nog niet veel van terechtgekomen. Voor het ministerie van Landbouw is dit aanleiding geweest om de commissie Multifunctionaliteit Landinrichting (CMLI) in te stellen. Uit onderzoek van deze commissie is gebleken dat er wel degelijk mogelijkheden zijn om meer ruimte te reserveren voor niet agrarische belangen. Dit is zelfs noodzakelijk om de nieuwe plannen van de Regering, zoals bijvoorbeeld het Natuurbeleidsplan en de Structuurnota Landbouw, inhoud te kunnen geven. Een struikelblok hierbij is de vaak onevenwichtige samenstelling van de in hoofdzaak agrarisch georiënteerde plaatselijke landinrichtingscommissies. Meestal zit er in zo'n commissie slechts een lid als vertegenwoordiger van de partikuliere natuurbescherming. De verdediging van niet agrarische belangen kan in die zin dus al worden bemoeilijkt.

Landschapsplan in Groesbeek

Volgens de voorzitter van de Landinrichtingscommissie in Groesbeek is er een evenwichtig plan opgesteld waarin naast een verbetering van de agrarische produktie-omstandigheden ook rekening is gehouden met de belangen van natuur, landschap en recreatie. In het plan zijn voorzieningen opgenomen ten behoeve van natuur en landschap, maar de WMG vindt de invulling van een aantal daarvan uiterst mager. Daarnaast zijn er ook een aanzienlijk aantal landschapselementen als niet te handhaven in het plan opgenomen. Dit betekent dat bij de toekomstige kaveltoedeling deze elementen kunnen verdwijnen. Met betrekking tot natuur en landschap heeft de commissie het zwaartepunt gelegd rondom De Bruuk. Bedoeling is dat hier gronden worden verworven zodat het natuurreservaat kan worden uitgebreid en dat er verbindingszones kunnen worden aangelegd naar het Reichswald (voor zover het Nederlands grondgebied betreft). De WMG vindt dit een goede zaak, De Bruuk is immers een bijzonder natuurgebied van nationaal belang, maar dat zou niet moeten betekenen dat natuur en landschap elders in het ruilverkavelingsgebied minder aandacht krijgen.

De Zandbaan

Landschapselementen die mogelijk gaan verdwijnen zijn vooral de zandwegen/wandelpaden. Veelal zijn dit elementen met een cultuurhistorische waarde. Een daarvan betreft De Zandbaan, een middeleeuwse verbindingsweg tussen Groesbeek en Mook, gelegen in het verlengde van de 1-ste

Colonjes. Dit pad wordt ook nu nog veelvuldig gebruikt door wandelaars.

Het feit dat het pad na de verkaveling mogelijk een aaneengesloten agrarisch blok zal doorsnijden, mag geen reden zijn om het op te heffen. In Engeland zou men in dat geval het merendeel van de zogenaamde "public footpaths" moeten opruimen!

Andere paden, waarvan sommige nog slechts gedeeltelijk aanwezig zijn, liggen tussen Bredeweg en de Kieberg. Dit zijn restanten van een oud ontginnings-/verkavelingspatroon. In het bestemmingsplan Buitengebied van Groesbeek wordt deze omgeving aangeduid als agrarisch gebied met grote landschappelijke waarden. Waar blijven die waarden als er straks een aaneengesloten blok van weilanden en akkers overblijft?

De WMG pleit voor behoud en herstel van deze paden. Dit padenpatroon zou verder geaccentueerd kunnen worden middels smalle groenstroken. De cultuurhistorische waarden blijven behouden en de landschappelijke- en natuurwaarden van het gebied worden hiermee vergroot. De tussenliggende kavels zijn zodanig van omvang dat deze elementen geen belemmering hoeven vormen in de agrarische bedrijfsvoering.

Populierenlaantjes bij de Horst

In het zogenaamde lage middengebied rond het kerkdorp De Horst liggen diverse onverharde wegen met bermbeplantingen van populieren en struweel. Deze elementen die karakteristiek zijn voor dit gebied, dreigen ook te verwijnen. Dit verlies lijkt men te willen compenseren in de vorm van singelbeplanting langs de "Groesbeek", de Drulse beek (beplanting deels al aanwezig) en door versterking van de bermbeplanting langs een van deze zandwegen.

Door autonome ontwikkelingen in de afgelopen decennia is het gebied al grootschaliger geworden, doordat de beplantingen op de perceelsscheidingen zijn verdwenen (hier en daar staat nog een meidoornpolletje). Zoals het landschapsplan er nu uitziet, dreigt de kenmerkende structuur van dit gebied verloren te gaan, waarbij tevens de grootscha-

ligheid nog verder zal toenemen. Voor de landbouw zou dit toedelings-technisch een verbetering kunnen inhouden, maar gaat de landschappelijke waarde, nog afgezien van de cultuurhistorische aspecten, er hiermee ook op vooruit?

Schildbroek

Ten noorden van De Horst, juist onder de spoorlijn ligt het gebied Schildbroek. Rond de eeuwwisseling was hier sprake van bos (eikehakhout), daarvoor was het een vochtig heidegebied. Een plantesoort die nog enigszins hieraan herinnerde is de Klokjesgentiaan. Deze beschermde plant die o.m. typerend is voor een heide-ontginning, kwam hier zo'n 10 jaar geleden nog voor. Nu resteren in het gebied ca. 50 solitaire eiken; deze staan gedeeltelijk langs een waterloop en gedeeltelijk in aanliggende weilanden.

In het landschapsplan zijn helaas geen maatregelen opgenomen om deze eiken te behouden of om anderszins het karakter van dit gebied te versterken. Dit, terwijl het plan het Schildbroek omschrijft als een gebied met "een in historisch opzicht belangwekkende percelering". De WMG vindt het een gemiste kans als hier geen inhoud aan wordt gegeven. Zo zou bijvoorbeeld de typische ligging van de waterloop in dit gebied geaccentueerd kunnen worden door deze te voorzien van geleidende beplanting als aanvulling op de eiken die hier al staan.

Natuurbeleidsplan

In 1990 is door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij het Natuurbeleidsplan (NBP) uitgebracht (Regeringsbeslissing). Doel van dit plan is te komen tot een duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden in ons land. Daarbij gaat het niet alleen om de ecologische samenhang, maar ook om de zogenaamde aardkundige waarden (bijv. stuifduinen), cultuurhistorische waarden en belevingswaarde. Met name de belevingswaarde gaat in ons overvolle landje een steeds belangrijkere rol spelen.

De afgelopen decennia is de natuur in ons land verder verbrokkeld en is het landschap verder afgetakeld. Om de doelstelling van het plan inhoud te kunnen geven is de zogenaamde Ekologische Hoofdstructuur (EHS) op kaart gezet. Deze bestaat uit een netwerk van kerngebieden: veelal bestaande bossen en natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden: gebieden met potentiële kansen voor het tot stand brengen van nieuwe kerngebieden, en zogenaamde verbindingzones die uitwisseling van soorten (plant en dier) tussen verschillende kerngebieden mogelijk moeten maken (migratiemogelijkheden). Een van de instrumenten om het plan uit te voeren is de landinrichting.

In Groesbeek worden de kerngebieden gevormd door de boscomplexen op de stuwwallen en door het natuurreservaat De Bruuk. Als verbindingzone worden genoemd Reichswald - De Bruuk en Reichswald - Nederrijk /Duivelsberg.

Het beleid met betrekking tot de kerngebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de aanwezige waarden en het weren van negatieve invloeden van buitenaf (negatieve effecten van bijv. verdroging, verontreiniging, verrijking door meststoffen).

Voor De Bruuk zal hier in belangrijke mate in worden voorzien (vergroting van het reservaat, opzetten van het waterpeil). Bij het bosgebied van de Maartensberg is daarentegen alleen maar voorzien in de instelling van 9 hectare beheersgebied (Relatienota). Dit houdt in dat grondgebruikers op vrijwillige basis beheersovereenkomsten kunnen afsluiten en daarvoor vergoedingen ontvangen als ze bijv. minder meststoffen en chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken. Deze maatregel biedt dus geen garanties om afspoeling van overtollige door de landbouw gebruikte stoffen naar het lager gelegen brongebied tegen te gaan. De WMG vindt dat ook hier een bufferzone langs het bos de bestemming reservaatgebied moet krijgen net als rond De Bruuk. Dit opent namelijk de mogelijkheid om de betreffende gronden op den duur te laten verwerven door natuurterreinbehe-

rende instanties.

Verbindingszone

De in het NBP aangegeven verbindingzone tussen het Reichswald en het Nederrijk is ook in het landschapsplan opgenomen. Het gaat hierbij om een grotendeels 5 tot 7 meter brede aaneengesloten strook vanaf de Waldgraaaf/Wylerbaan via de Boersteeg en de spoorlijn naar de Duitse grens. Deze strook zal volgens het plan bestaan uit een afwisseling van bermen, struweelbegroeiingen en in de lager gelegen delen zullen ook enkele poelen worden aangelegd.

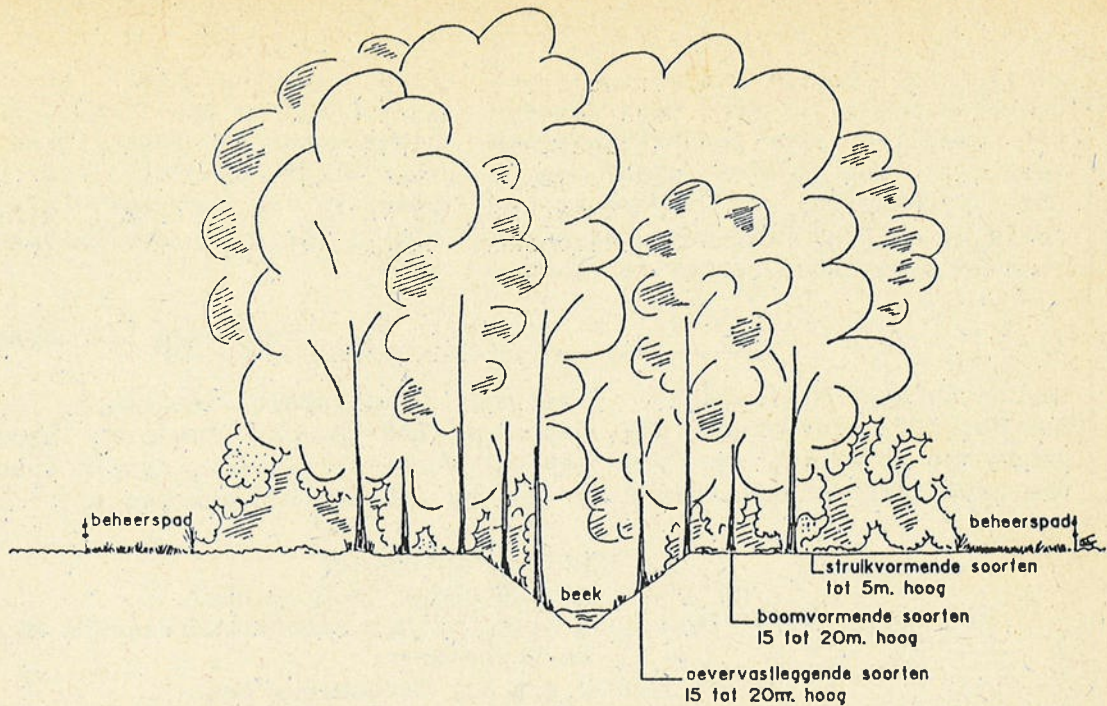
De WMG is van mening dat een berm van soms slechts 5 meter breed met hier en daar wat struweel in onvoldoende mate als verbindingzone kan worden aangemerkt. Vooral wanneer het om grote afstanden gaat zoals langs de geprojecteerde insteekwegen tussen de Wylerbaan en de Boersteeg. Bovendien is een gedeelte van deze zone gesitueerd als berm langs een doorgaande weg (Boersteeg).

De WMG ziet liever een zuidelijker gelegen verbindingzone (tussen Boersteeg en Wylerbaan), waarbij ook steunpunten worden aangelegd in de vorm van bos/boschages (schuilmogelijkheden voor de fauna). Iets dergelijks zou ook gerealiseerd kunnen worden in het voormalige bosgebied Schildbroek.

Om de verbindingzone sluitend te maken pleit de WMG voor een groenstrook langs de Rijksgrens tussen het retentiereservoir bij de Ketelstraat en de Drullerberg (Reichswald).

Beken

In Groesbeek kwamen oorspronkelijk kronkelende beken voor, waarvan de "Groesbeek" (ook wel Ren of Rennetje genoemd), de Hulsbeek en de Leigraaf de meest bekende zijn. De Groesbeek en de Hulsbeek zijn eind vorige eeuw al rechtgetrokken en in de jaren zeventig werden de beken ook nog eens voorzien van een betonnen bekleding (grasbetonstenen). Van beken is eigenlijk geen sprake meer. Het zijn nu goten die bij hevige regenval het water snel moeten kunnen afvoeren. Om de ligging van de Leigraaf en de

Beekbegeleidende beplanting de Leijgraaf, zoals die volgens de ruilverkavelingsplannen er over 50 jaar uit zou kunnen zien.

Volgens de WMG zijn er mogelijkheden om er iets veel beters te bewerkstelligen.

Groesbeek in het landschap te accentueren, zijn er groenstroken langs deze beken gepland. Dit geldt ook voor de gegraven Drulse "beek".

De Leigraaf zou een zogenaamde houtwalbeek moeten worden. Dit houdt in dat deze waterloop over de gehele lengte aan weerszijden in de beplanting wordt gezet: elzen op het talud en andere boomsoorten langs de buitenrand. Voor de beherende instantie (Polderdistrict) betekent dit dat er bijvoorbeeld minder geschoond en gemaaid hoeft te worden. De beplanting zorgt voor meer groen in het landschap en dit groen biedt schuilgelegenheid aan kleine zoogdieren en enkele vogelsoorten.

Toch is de WMG niet gelukkig met deze keuze, omdat de ekologischer functie van zo'n houtwalbeek beperkt is. Door de waterloop volledig in het "hout" te zetten, kan er zich door de schaduwwerking geen beek-(oever)vegetatie ontwikkelen en zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor aan stromend water gebonden diersoorten ook nihil. Daar komt nog bij dat de betonnen bodem niet wordt verwijderd.

Het retentiereservoir vlak voor de Duitse grens, waar de Leigraaf en de Groesbeek in uit monden, zal met ca. een hektare worden vergroot. Dit reservoir zal naast een functie voor

de opvang van overtollig water, ook een natuurfunctie krijgen. In dat opzicht is het juist gewenst dat de ekologischer functie van de Leigraaf die dit reservoir met De Bruuk verbindt, wordt versterkt. Dit kan worden bereikt door voor zo veel mogelijk variatie te zorgen: zonnige en schaduwrijke plaatsen, open plekken en struweelbegroeiingen, e.d. Bovendien zou deze waterloop weer het karakter van een beek moeten krijgen: verwijderen van de bekleeding en aanbrengen van wat natuurlijke obstakels zodat de waterloop na verloop van tijd weer een iets natuurlijker vorm krijgt. Hierdoor ontstaat ook meer variatie in waterdieptes en stroomsnelheden en wordt tevens de landschappelijke waarde van deze beek vergroot.

Meer aandacht voor natuur en landschap

De WMG hoopt dat de hier genoemde en nog enkele andere onderdelen uit het landschapsplan alsnog de aandacht zullen krijgen die ze verdienen. De nieuwe vorm van landinrichting is immers ook bedoeld om de cultureurhistorische en landschappelijke waarden in stand te houden, veilig te stellen en te verbeteren. Dit wil niet

zeggen dat alles wat er nu is ook behouden moet blijven, maar elementen waar een stuk geschiedenis aan vast zit, gooi je niet zomaar weg. Deze verkaveling is ondermeer bedoeld om de produktie-omstandigheden voor de agrarische sector te verbe-

teren, maar het biedt tevens de mogelijkheid om het landschap in het Groesbeekse aantrekkelijker te maken voor plant en dier, voor de Groesbeker en de recreant. Laten we deze mogelijkheid dan ook optimaal benutten!

Ferdinand ter Schure

De Werkgroep Milieubeheer Groesbeek organiseert regelmatig informatie-avonden. De onderwerpen die dan aan bod komen, handelen over natuur, landschap en milieu van Groesbeek en de rol die de mens daarin speelt. Een greep uit de onderwerpen die tot nu toe aan bod gekomen zijn:

Vogels in Groesbeek
De jacht en wildbeheer in Groesbeek
Het vuilstort De Dukenburg bedreigt het natuurreservaat De Bruuk
De Steenmarter
Het beheer van het Groesbeeks bos
Openbaar vervoer in Groesbeek

Wie interesse heeft in deze avonden, kan een uitnodiging ontvangen, die voor iedere avond aan belangstellenden toegezonden wordt. Bel even naar het secretariaat: Ferdinand ter Schure tel: 08891-71214 of stuur onderstaande kaartje naar Werkgroep Milieubeheer Groesbeek, Postbus 26, 6560 AA Groesbeek.

hierlangs afknippen

Naam.....

Adres.....

Postkode en Woonplaats.....

Wil graag voortaan een uitnodiging ontvangen voor de informatie-avonden van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek.

BON

Steun de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek door ons een nieuwe donateur te bezorgen. Donateurs betalen minstens f. 17,50 per jaar en ontvangen 4 maal per jaar of vaker het Groesbeeks Milieujournaal. Knip de bon uit en stuur 'm op naar Secretariaat WMG, Postbus 26, 6560 AA Groesbeek.

BON voor een jaar Groesbeeks Milieujournaal
Ik geef me op: naam

adres

woonplaats

26

(U betaalt met de acceptgiro die U krijgt toegezonden)

Waterpiepers, grote gele kwikken en witgatjes in de Foeperpot. Ze praten erover alsof ze nog nooit anders gedaan hebben: Raymond Klaassen en Lieuwe-Jan van Kampen. Voor wie niet zo thuis is in deze wereld: waterpiepers, grote gele kwikken en witgatjes zijn geen aardappelen, thermometers of naaktlopers, maar vogels. Vogels en andere dieren in de kijker proberen te krijgen en rondbanjeren in de natuur, dat is de grote liefde van beide 13 jaar jonge natuurliefhebbers. Vanaf het volgende milieujournaal zullen ze beide een vaste rubriek verzorgen over hun belevenissen en waarnemingen. Dit keer praten we met hen.

Hoe is het allemaal begonnen

R: Toen we in de vierde groep van het Vossenhol zaten, dus nu al weer viereneenhalf jaar geleden ik er regelmatig met mijn vader op uit. Toen gingen we met ons beiden een keer naar de Bruuk. Daar zagen we 15 reeën. Toen waren we verkocht.

L-J: Zaterdag is de leukste dag van de week. Dan trekken we erop uit: naar de Bruuk, Nederrijk, Kraaiendal, Groesbeeks Bos, Klein Amerika, de Ooypolder en de Duffelt (Duitse kant van de Ooy). Soms ga ik met opa van Kampen.

R: en ik met mijn vader, maar meestal gaan we samen. We trekken er dan met fiets en verrekijker erop uit en kijken wat er te zien is. Soms horen we van iemand dat er daar en daar iets moet zitten, maar meestal zien we dat dan niet.

L-J: Behalve die keer met dat ijsvogeltje in de Bruuk.

R: Ja, toen liep ik met mijn vader. Ik zag dat ijsvogeltje en zei dat tegen mijn vader. Hij lachte mij uit. Maar toen zag hij hem ook. Langzaam slopen we dichterbij, tot we op 10 meter afstand waren.

duikt
loodrecht
omlaag

IJsvogel

Je maakt natuurlijk van alles mee

R: Ja, dat is juist het leuke. We waren een keer bij de Wijlerbaan en daar hingen aan de prikkeldraad allerlei kevers opgeprikt. We wisten dat er een Klapekster moest zitten, maar we zagen hem niet. Later gingen we terug en toen zagen we een veertje op een prikkel vastzitten. Iets verderop lag een Graspieper, gewond aan een vleugel.

L-J: De Klapekster had het dier-tje gevangen en geprobeert het op een stekel te prikken. We hebben de Graspieper naar het politiebureau gebracht en die heeft het naar een asiel in Brakkenstein gebracht. We zijn later daar heen gegaan, maar die man deed een beetje moeilijk en we hebben de Graspieper niet te zien gekregen.

R: Waarschijnlijk was hij dood. Die Klapekster hebben we toen trouwens niet gezien. Een tijdje later wel in de Bruuk. Waarschijnlijk was het dezelfde, want ze hebben een heel groot jachtgebied. Ik zag toen ook nog 4 Kraanvogels. Jammer genoeg was Lieuwe-Jan er toen niet bij.

L-J: Ja, Shit.

L-J: Een keer gingen we naar de Bruuk. Het begon te regenen en we werden drijfnat. Toen hebben we nog een tijdje in een schuurtje geschild en daar onze boterhammen opgegeten. Helemaal verkleumd en doornat zijn we later naar huis gefietst. Een andere keer zak je te diep met de laarzen weg in de modder. Vooral als het vriest, is dat niet zo lang leuk.

R: We vonden een keer langs de Wylerbaan potjes met kevers erin. We hebben er een briefje bij gedaan met de vraag of dit om onderzoek ging. Na een paar dagen kregen we een brief met de post van een man uit Boxmeer. Hij deed er onderzoek aan kevers.

Verzamelen jullie ook dingen uit de natuur?

L-J: ja, we verzamelen schedels, vleugels en poten. Die zetten we in ons museum. We hebben al van alles. De ouders zijn hier niet altijd even blij mee, vooral als je met een stinkend dood beest aankomt, want dieren doodmaken doen we nooit. Je moet zo'n dier dan uitkoken. Een net altijd even lekker werkje. Weet je nog van die bokkepoot. Die stonk te erg. Die heb ik weggegooid.

R: Heb je wel eens de poot van een Graspieper gezien. Daar zit aan de teen die naar achter wijst een nagel, die langer is dan de teen zelf. Ik heb ook een poort van een Blauwe Reiger, de Schedel en poot van een Bosuil en nog veel meer. We schrijven alles wat we gezien hebben ook allemaal op met de datum erbij.

Ik heb al 7 keer hier in de buurt een Rode Wouw gezien.

L-J: Ik alleen in Zuid-Frankrijk

Rode Wouw

R: Als ik thuis kom moet mijn vader altijd raden, wat ik gezien heb. Hij vraagt dan: was het een zoogdier of een vogel? een weidevogel of een bosvogel? een zangvogel? een vink? en ik antwoord met ja of nee, totdat hij het raadt.

Wat is het mooiste wat jullie tot nu toe gezien hebben?

R en L-J: De das

L-J: We zijn vier keer naar de burcht bij de Wijlerbaan geweest. De

eerste avond was het al raak. We zaten verstopt en waren muisstil. Na een tijdje kwam hij uit zijn hol. Met varens en gras tussen zijn voorpoten. Dat duwde hij uit het hol.

R: Het leek wel een droom, of het niet waar was wat je zag.

Das

L-J: Hij scharrelde wat rond bij het hol, verzamelde wat verse varens en gras en nam dat mee in zijn hol. Na 20 minuten verdween hij weer in zijn hol. Wij waren toe eigenlijk al veel te laat en zijn toen stilletjes naar huis gegaan.

R: Daarna zijn we nog drie keer teruggegaan, maar we hebben hem nooit meer gezien.

Wat wel erg is als je bij zo'n dasburcht staat, is dat zelfs daar troep ligt, plastic of zelfs vuilniszakken.

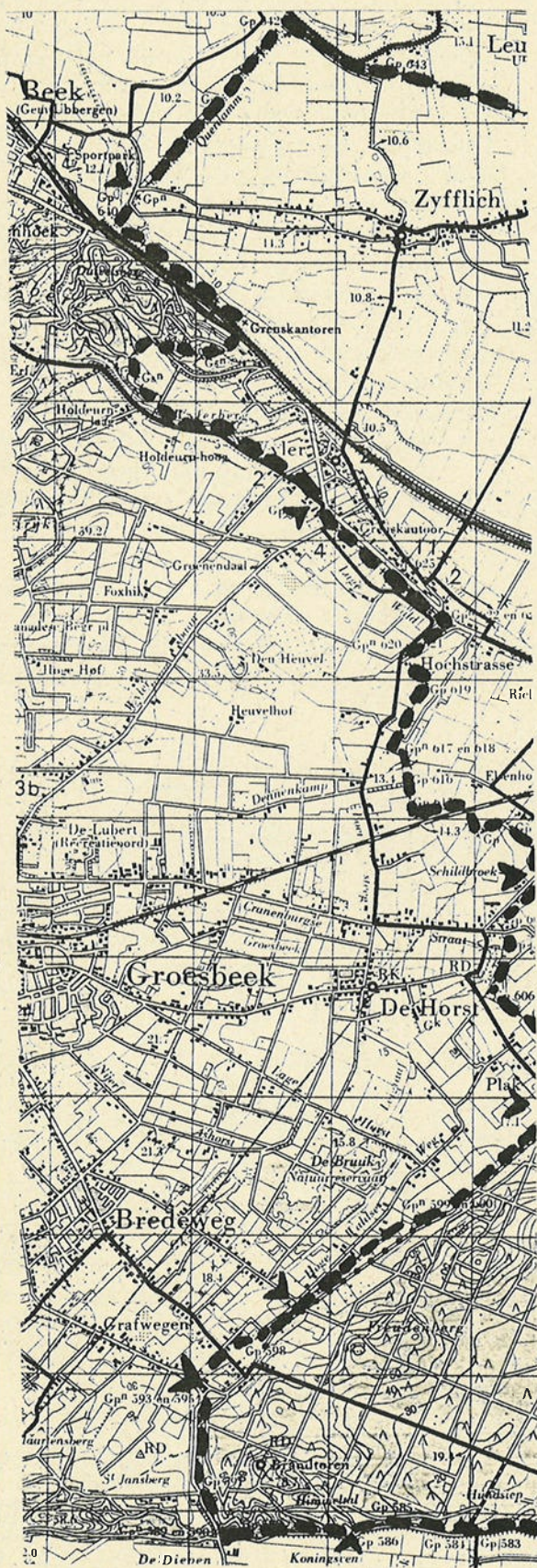
Wat zijn de mooiste gebieden

R: Het mooist is de Ooy en de Duffelt. Ik zag laatst toen het zo koud was in de Ooy nog een Roerdomp. Je denkt dat het een grote vogel is, net als een reiger, maar hij is veel kleiner. Ik zag hem vliegen. Dus ik erachteraan. Niets te vinden. Ik draai me om om terug te lopen, staat hij daar 3 meter van me vandaan in paalhouding. De schutkleur was zo goed, dat ik hem al een keer voorbijgelopen was. En dan die oranje ogen...

Ik vind dat iedereen maar thuis moet blijven, want anders wordt het veel te druk in de natuur. Toen het vroer was het veel te druk in de Ooy met schaatsers. Zij verstoren veel.

L-J: Wij zorgen er altijd voor dat we weer weg zijn als de groepen mensen komen om te wandelen.

In de vorige uitgave van het Groesbeeks Milieujournaal brak mevrouw Wiener de lans voor het behoud van de spoorlijn Nijmegen - Kleve en voor de opening van een station in Groesbeek. Aan het slot van haar betoog wijst ze ook naar Europa 1992: woon-werk- en woon-studeerverkeer over de grens zullen volgens haar toenemen. Ook in dat verband is behoud van de spoorlijn volgens haar van groot belang.

Met haar verwijzing naar Europa 1992 legt mevrouw Wiener de vinger op een probleem dat beslist meer aandacht verdient. De regio Groesbeek immers zal in de toekomst een veranderde geografische positie krijgen met grote gevolgen voor het buitengebied.

Deze positie kun je onderscheiden op twee niveau's: allereerst de positie als grensgebied in de regio Nijmegen; typerend hiervoor is dat verkeersstromen van en naar Groesbeek vooral richting westen (Nijmegen) en zuiden plaatsvinden, in veel mindere mate richting Duitsland. De gemeente Groesbeek bezit daardoor een redelijk verkeersluwe zone tussen haar kernen en de rijksgrens.

Het tweede niveau: Groesbeek als een deel van de nationale economie die steeds verder internationaliseert: deze economische ontwikkeling gaat gepaard aan toenemende internationale vervoersstromen. Voor het Groesbeekse is de stroom tussen Randstad en Ruhrgebied van essentieel belang. Op beide niveau's vinden er momenteel ontwikkelingen op verkeers- en vervoersgebied plaats die voor ons interessant zijn.

De groene grensovergangen

De Nederlands-Duitse grens tussen de Rijn en de Zwarte Weg naar Milsbeek is uniek: op geen enkel stukje van deze grens is zo'n hoge dichtheid aan kleine grensovergangen -waar alleen langzaam verkeer kan passeren- te zien.

Voorbeelden van deze overgangen: Hettsteeg, Ketelstraat en bij het benzinstation nijd de Wylergrens. In principe zijn er slechts drie overgangen voor autoverkeer op dit stuk grens: Millingen en twee maal bij Wyler. Dit past ook in het eerder gegeven beeld van verkeerssluhte in

- Grensgebied van Groesbeek
- Rijksgrens
- grensovergangen

de nabijheid van de grens, zowel in de Ooypolder/Duffelt als in het Bekken van Groesbeek en het aangrenzende Reichswald.

Per 31-12-1992 echter zal de Nederlands-Duitse grens verdwijnen: dit betekent ook dat alle grensblokkades worden gesloopt en alle overgangen voor alle soorten verkeer toegankelijk zullen zijn. Een beetje fantasie is voldoende om te bedenken hoeveel sluipverkeer zich door ongewenste bochten zal gaan wringen: de verkeersluwte tussen de kern Groesbeek en de grens, een luwte die sterk bijdraagt aan de natuurlijke en landschappelijke waarden in dit gebied en die ook door de recreanten en de bewoners zeer op prijs wordt gesteld, zal verloren gaan.

Toename van verkeersstromen tussen het Duitse grensgebied en Groesbeek is onder invloed van Europa 1992 na verloop van tijd beslist te verwachten: reeds nu valt te constateren dat middenstanders over en weer de grens reclame maken; ook de recreatiemarkt van Nederland zal in het

grensgebied steeds meer worden geïntegreerd.

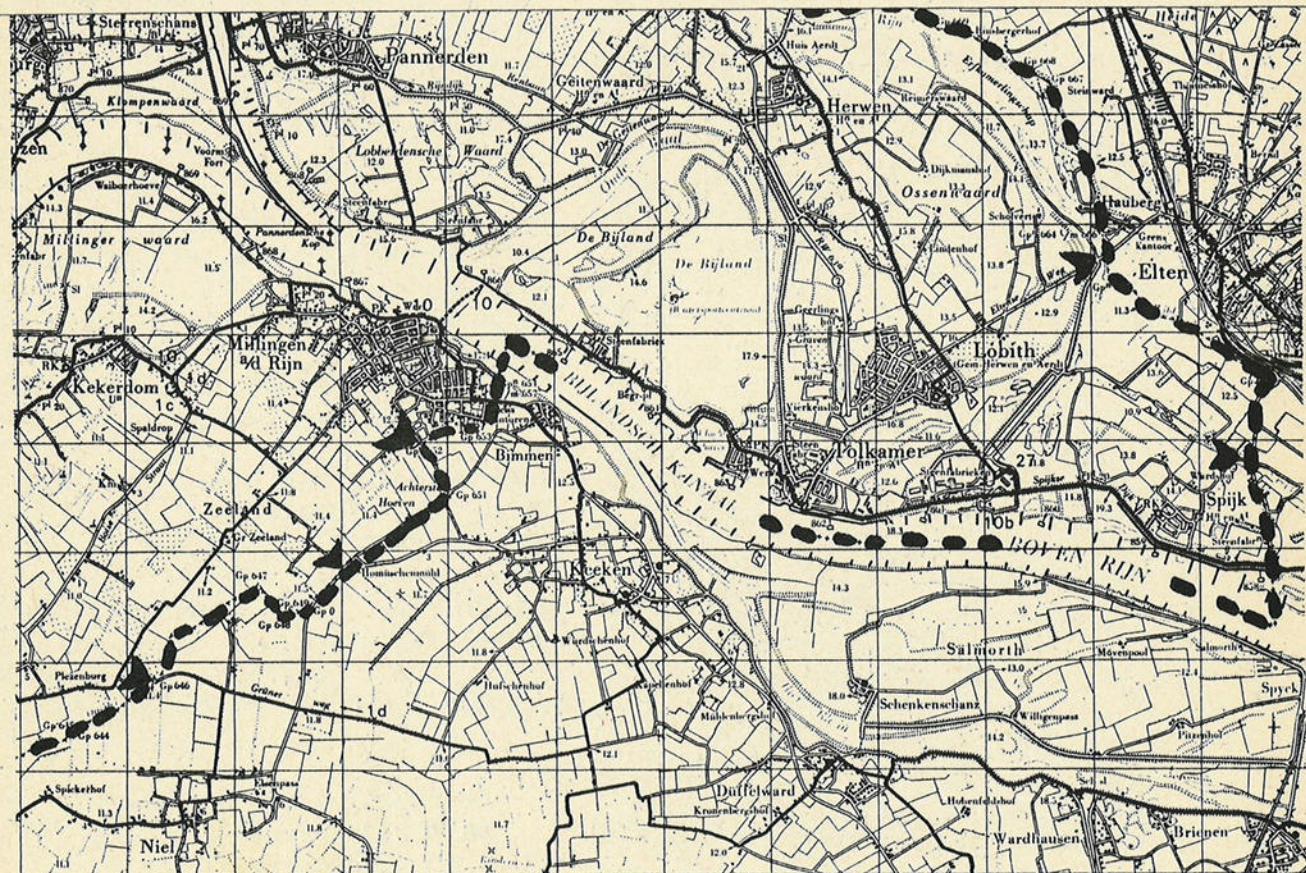
Eenzelfde integratie zal op termijn optreden voor de arbeidsmarkt, de woningmarkt en het aanbod van opleidingen.

Vanuit het perspectief van natuur, landschaps- en milieubescherming kan alleen internationale samenwerking in dit verband iets opleveren: het indammen en sturen van autoverkeer over bepaalde wegen, het verkeerssluw houden van bepaalde delen van het buitengebied en het stimuleren van grensoverschrijdend openbaar vervoer moeten gestoeld zijn op een visie die ontwikkeld is met onze Duitse counterparts en de overige Nederlandse organisaties.

Konkrete aktiepunten kunnen zijn:

- het doen treffen van verkeersmaatregelen die het gebied langs de grens verkeerssluw houden (gebodsborden, Anlieger frei, verleggen van wegen, etc.);
- het stimuleren van busverbindingen tussen Kranenburg en Groesbeek met redelijke tarieven en frequenties of het instellen

Grensgebied van Ooypolder en Lobith

van internationale bel- of buurtbusdiensten;

- het laten verrichten van een gedegen verkeersstudie die het gehele grensgebied tussen Rijn en Zwarte Weg omvat: hierbij moet ook bekeken worden of het wegval- len van de grens ook positief kan uitwerken: zo zou de Oude Kleefse Baan (tussen Tivoli en Wylergrens) wellicht volledig van verkeer kunnen worden ontlast door een goede aansluiting aan te leggen tussen de Wylerbaan (Groesbeek -Wylergrens) en de grote weg onderlangs de stuwwal. Nederrijk en Duivelsberg zouden zodoende een hechtere eenheid vormen.

Misschien is het goed om in dit verband te verwijzen naar het Grensoverschrijdend Ontwikkelings- en Handelsconcept (1989) van de Regio Rijn-Waal, waartoe ook gemeente Groesbeek behoort: Hierin wordt de aanleg van een hoofdverbindingsweg tussen Kranenburg en Groesbeek via de Hettsteeg voorzien. Dit illustreert immers dat over de Europese eenwording wordt nagedacht en er consequenties aan worden verbonden, ook op lokale en regionale schaal. Dergelijke beleidsvorming kan en moet door de particuliere natuur- en milieubescherming worden beïnvloed.

De IJzeren Rijn

De laatste tijd is de Betuwespoorlijn erg in het nieuws. Deze spoorlijn moet uitgroeien tot een slagader van goederenvervoer tussen Rotterdam en het Ruhrgebied. De plannen van de N.S. en de overheid gaan in de richting van een verbinding via Elst, door het Rijnstrangengebied, naar Zevenaar. De ramingen zijn dat dagelijks 250 tot 350 treinen over deze verbinding, gedeelte Rotterdam-Elst, zullen rijden. Op het gedeelte Elst-grens 100 tot 160 per etmaal.

De kaarten zijn nog lang niet geschud en hoe meer tijd er verstrijkt, des te meer problemen ontdekt men. In de Betuwe stellen gemeentebesturen zich ronduit terughoudend op en zijn de eerste actiegroepen al opgericht. Voor de Gelderse Poort, het gebied tussem Emmerich-Kleve-Nijmegen en Arnhem,

worden door meerdere instanties plannen ontwikkeld om te komen tot een grensoverschrijdende natuurlijk waardevolle eenheid. Ook dergelijke plannen staan haaks op de aanleg en gebruik van de IJzeren Rijn via Elst-Arnhem-Zevenaar.

Maar wat zijn eventueel de alternatieven? Een van de mogelijkheden is naar de route Elst-Nijmegen-Groesbeek-Kleve. De actiegroep Kerk-Avezaath Tegen Rail pleit voor deze route in aansluiting op een traject via het Land van Maas en Waal.

Andere mogelijkheden zijn Wellicht: de route Rotterdam-Eindhoven-Venlo-Duitsland, of de verbinding Eindhoven-Roermond-Duitsland; deze beide varianten worden door de NS niet oppertuun geacht. Een andere mogelijkheid is verlegging van de goederenstroom naar de Oostzeehavens als Hamburg en Bremen; deze variant wordt als economisch bislist ongewenst van de hand gewezen. Over de nulvariant wordt al helemaal niet gepraat, toename van het goederenvervoer wordt als onvermijdelijk en wenselijk beschouwd. Over combinaties van oplossingen, dat wil zeggen meerdere routes en andere vervoerswijzen (ook pijpleidingen en vervoer over water), wordt in de NS studie niet gesproken.

Het lijkt het erop dat het streven naar behoud van de spoorlijn Nijmegen-Kleve kan leiden tot zeer ongewenste ontwikkelingen. Zo konden we onlangs bij een naburige Duitse natuurbeschermingsorganisatie horen dat deze prijs graag betaald wordt als daarmee de spoorlijn Nijmegen-Kleve kon worden gered.

Conclusie

Met het oog op 1992 is het zonder meer zaak om met grote haast te komen tot grensoverschrijdende samenwerking tussen milieu- en natuurbeschermingsorganisaties op lokaal en regionaal niveau. Om niet tegen elkaar uitgespeeld te kunnen worden is het trekken van een lijn, het ontwikkelen van een eenduidige visie, onmisbaar. Groesbeek heeft daarbij veel te verliezen, de Groesbeekse milieubeweging zal er daarom hard aan moeten trekken.

H. Hendrickx en H. Derckx.

fietstocht " D E G R O E N E G R E N S "

Het Natuurmuseum Nijmegen en omstreken en het Geologisch Museum der Schwanenturm te Kleve organiseren op hemelvaartsdag 9 mei 1991 een grensoverschrijdende fietstocht.

Er zijn twee routes tussen beide musea uitgezet: een vooral via de stuw-
wallen en een via Ooy en de Duffelt. De routes zijn zodanig gekozen, dat
men onderweg over kan stappen op de ene of andere route. Het thema is:
"Fietsen langs de Groene Grens". De lengte bedraagt tussen de 35 en 40
kilometer (enkele reis).

Door het Natuurmuseum Nijmegen zal een transportbus tussen beide musea
worden ingezet. Men kan dus de fiets op de plaats van bestemming (hetzij
het Natuurmuseum te Nijmegen, hetzij de Schwanenturm te Kleve) achterlaten
en met het openbaar vervoer (trein of bus) terugreizen.

Men kan ook op een willekeurige plek in een route starten: bij een museum
aangekomen laat men de fiets achter, reist naar het andere museum, waar de
fiets bezorgd wordt en men vervolgt daar de tocht.

Men kan bij de twee musea voor Fl 5,- of DM 4,50 een routebeschrijving ver-
krijgen. Ze zijn tevens entreekaartjes voor beide musea en vervoerskaart
voor een fiets. De reis Nijmegen en Kleef of omgekeerd regelt u zelf. Bij
de routebeschrijving zijn dienstregelingen en kosten bijgevoegd. Fietst men
ook terug, dan betaald men maar de helft (entrees + routebeschrijving).

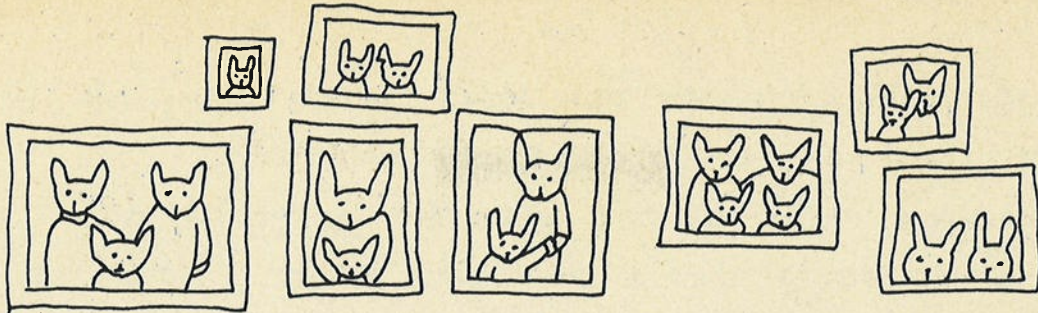
De GROENE grens: de routes voeren voor een groot deel langs de Nederlands-
Duitse grens. In de beschrijving wordt ook aandacht geschonken aan natuur
en landschap en culturele bijzonderheden.

Indien u met de trein terugreist, leert u bovendien het landschap tussen
Nijmegen en Kleve vanuit een verrassend nieuw perspectief kennen. Wellicht
is dit uw laatste kans, want deze spoorlijn dreigt te worden opgeheven.

In het natuurmuseum Nijmegen is een permanente expositie "het Rijk te Kijk"
alsook de tijdelijke expositie "Speuren naar Sporen" te bezichtigen. In de
Schwanenturm is de permanente geologische tentoonstelling te zien en een
expositie van schilderijen van Maria Riemer-Sartory. Bovendien kunt u er
genieten van het fabelachtige uitzicht over het Rheinland en het Reichs-
wald.

Van 14.00 u tot 15.30 u zal de heer Friederichs van de plaatselijke Ver-
kehrs- und Heimatverein een rondleiding verzorgen door de Schwanenturm,
inclusief de gewelven.

Het Natuurmuseum Nijmegen e.o. is ma t/m vrij geopend van 10.00-17.00 u; op
zondagen van 13.00-17.00 u. Adres Gerard Noodtstraat 21. tel. 080-230749.
Het Geologisch Museum der Schwanenturm is dagelijks geopend van 11.00-
17.00 u. Tel 02826-5263.

Het voorjaar is de tijd waarin de meeste dieren jongen krijgen. Iedere diersoort heeft echter zijn eigen manier om zoveel mogelijk jongen zo goed mogelijk groot te brengen. Sommige dieren, zoals mosselen of vissen, leggen honderden of zelfs duizenden eitjes, terwijl olifanten en mensen maar een paar keer in hun leven één jong tegelijk krijgen. Toch is het niet zo dat de hele wereld barst van de mosselen, en toch zijn er heel wat mensen. Blijkbaar is er meer dan één goede manier van voortplanten en opvoeden. Grofweg zijn er twee: er zijn dieren met veel en dieren met weinig jongen, en bij elke soort kun je een rytje kenmerken noemen. Kijk maar eens naar dit schema:

dieren met <u>veel</u> jongen	dieren met <u>weinig</u> jongen
• weinig ouderzorg • veel jongen gaan dood • kort leven • snelle groei • vroeg voortplanten • kleine dieren • aantallen variëren • regelmatig massale sterfte	• veel ouderzorg • weinig jongen sterven • lang leven • trage ontwikkeling • pas na jaren voortplanten • grote dieren • aantallen stabiel • weinig sterfte

Het is logisch dat dierenouders met honderden jongen daar niet zoveel aandacht aan kunnen besteden als ouders met maar een paar kinderen. Toch hebben die "liefdeloze" ouders net zoveel succes bij het

in stand houden van hun soort, omdat hun manier beter past bij hun eigen omstandigheden.

Soms gaat het er bij het opvoeden wreed aan toe:

Als er te weinig eten is voor álle jongen, doden de ouders soms één koter. Zo laat de kleine mantelmeeuw één van zijn drie jongen verhongeren om de andere twee betere kansen te geven. En als een gorilla-mannetje de macht in de groep heeft gegrepen, doodt hij soms de babies die daarvoor zijn geboren, zodat de vrouwtjes snel zwanger kunnen raken van zijn eigen kinderen!

Maar ook dierenkinderen ónderling zijn niet altijd even liefjes! Vogels die het eerst uit het ei komen pikken vaak hun kleinere broertjes of zusjes kapot, zelfs als er genoeg voedsel is. En wat dacht je van het koekoeksjong? Die gooit alle andere eitjes van het nest waarin hij terecht is gekomen overboord, zodat hij alles voor zich alleen heeft. Dieren die andere diersoorten (of soortgenoten) voor de verzorging van hun kind laten opdraaien, noemen we parasieten.

